ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

GELENEKSEL KİSPET USTALIĞI VE KİSPETİN MODA VE TEKSTİL TASARIMINDA UYGULANMASI

Heves KAYIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ

Çankırı - 2019

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

GELENEKSEL KİSPET USTALIĞI VE KİSPETİN MODA VE TEKSTİL TASARIMINDA UYGULANMASI

Heves KAYIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ

Çankırı – 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i
ONAY ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
SUMMARY v
KISALTMALAR vi
ŞEKİL LİSTESİ vii

GİRİŞ 1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ, YÖNTEM VE KAPSAMI 2
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU 2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 3
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAPSAMI 3
1.4. TÜRK KÜLTÜRÜNDE YAĞLI GÜREŞ VE KİSPET ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR 3

BÖLÜM 1: TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÜREŞİN TARİHİ VE GELENEĞİ 6
1.1. GÜREŞİN TARİHİ 7
1.2. ORTA ASYA TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÜREŞ 8
1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE GÜREŞ 10
1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜREŞ 13
1.5. YAĞLI GÜREŞ 13
1.6. KIKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN BAŞLANGICI 15
1.7. ER MEYDANI (SARAY İÇİ) 16
1.8. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE SEMBOLLER 17
1.8.1. Altın Kemer 17
1.8.2. Kispet 18

1.8.3. Pırpıt 19
1.8.4. Kırmızı Dipli Mum 21
1.8.5. Zembil 22
1.8.6. Ödüller 23
1.9. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE RİTÜELLER 24
1.9.1. Peşrev 24
1.9.2 Yağlanma 25
1.9.3. Yağ Kazanı 27
1.9.4. Salavatlanma - Dua 27
1.9.5. Kırkpınar Marşı 28
1.9.6. Güreş Havası 29
1.10. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN TEMEL AKTÖRLERİ 30
1.10.1. Pehlivan 30
1.10.2. Kırkpınar Ağası 31
1.10.3. Cazgır 32
1.10.4 Davul ve Zurna 34
1.10.5. Yağcı 37
1.9.6. Bezci 37
1.10.7. Yağlı Güreş Hakemleri 37

2. BÖLÜM: GELENEKSEL GÜREŞ KIYAFETLERİ 39
2.1. ABA GÜREŞİ KIYAFETİ 39
2.2. ŞALVAR GÜREŞİ KIYAFETİ 40
2.3. KARAKUCAK GÜREŞ KIYAFETİ 41

BÖLÜM 3: KİSPET VE KİSPET YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER 43
3.1. KİSPET 43
3.2. KİSPETİN BÖLÜMLERİ 45
3.2.1. Kasnak (Paşkavz) Bölümü: 45
3.2.2. Arka Bölümü 46
3.2.3. Hazne Bölümü 47
3.2.4. Bacak Bölümü 47

3.2.4.1. Oyluk 48
3.2.4.2. Paça 48
3.2.4.3. Şiraze 49
3.3. KİSPET YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER 50
3.3.1. Dericilik 50
3.3.2. Derinin Tanımı, Yapısı ve Elde Edilmesi 52
3.3.3. Dericilikte kullanılan Araç ve Gereçler 55
3.3.3.1. Kesim ve Tıraşlama Araçları 55
3.3.3.2. Oyma ve Delme Araçları 57
3.3.3.3. Birleştirme Araçları 59
3.3.3.4. Yardımcı Araçlar 61
3.3.3.5. Dericilikte Kullanılan Gereçler 64
3.3.4. Dericilikte Kullanılan Teknikler 67
3.3.4.1Aplike Tekniği 67
3.3.4.2. Kabartma Tekniği 68
3.3.4.3. Oyma Tekniği 69
3.3.4.4. Kakma (Gömme) Tekniği 69
3.3.4.5. İşleme Tekniği 70
3.3.4.6. Dikiş Tekniği 71
3.3.4.7. Yakma Tekniği 72
3.3.4.8. Baskı Tekniği 72
3.3.5.9. Boyama Tekniği 73
3.3.4.10. Keserek İşleme Tekniği 73
3.3.4.11. Islatarak Şekil Verme Tekniği 74
3.3.4.12. Birleştirme Teknikleri 75

BÖLÜM 4: GELENEKSEL KİSPET DİKİMİ VE KİSPET USTALIĞI 76
4.1. KİSPETİN DİKİMİ 76
4.2. KİSPET USTALIĞI 78
4.3. KİSPET USTALARI 79
4.3.1. Kispet Ustası İrfan Şahin 80
4.3.2. Kispet Ustası Adem Kayın 85
4.3.3. Kispet Ustası Uğur Kesen 87

4.4. KİSPETİN SAKLANMASI VE KORUNMASI 87

BÖLÜM 5: GİYİM KUŞAM ALANINDA KİSPET TASARIMLARI 89

5.1. GİYİM-KUŞAM, MODA 89

5.2. KİSPET TEMALI KIYAFET TASARIMLARI 91

5.3. TASARIM 1 92

5.4. TASARIM 2 94

5.5. TASARIM 3 96

5.6. TASARIM 4 98

5.7. TASARIM 5 100

5.8. TASARIM 6 101

5.9. TASARIM 7 103

5.10. TASARIM 8 105

SONUÇ VE ÖNERİLER 106

KAYNAKÇA 107

SANAL KAYNAKLAR 109

KAYNAK KİŞİLER 111

ÖZGEÇMİŞ 112

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Geleneksel Kispet Ustalığı ve Kispetin Moda ve Tekstil Tasarımında Uygulanması adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

09/05/2019

İmza

Heves Kayın

ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

178501002 numaralı öğrenci Heves KAYIN tarafından hazırlanan " Geleneksel Kispet Ustalığı ve Kispet'in Moda ve Tekstil Tasarımında Uygulanması" başlıklı bu çalışma, 24.05.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	:	Doç.Dr.Hacer Nurgül BEGİÇ	İmza: .....
Üye	:	Prof.Dr.H.Feriha AKPINARLI	İmza: .....
Üye	:	Prof.Dr.Nebi ÖZDEMİR	İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yönetim Kurulunun 07/05/ 2019 tarih ve 11/01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç.Dr.H.Nurgül BEGİÇ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Geleneksel Kispet Ustalığı ve Kispetin Moda ve Tekstil Tasarımında Uygulanması konusu, geleneksel kispet ustalığı ve kispetin tarihsel süreçteki gelişmeleri bağlamında geleneğe bağlı olarak kispet dikiminde kullanılan malzemeler, desenler ve işlemelerin moda tasarımında farklı kıyafetlerde uygulanabilirliği üzerinde durulmaya değere bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ'e; tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan sevgili eşim Adem Kayın'a, biricik kızım Defne'ye ve aileme, eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

09/05/2019

Heves KAYIN

ÖZET

Tezin Başlığı : Geleneksel Kispet Ustalığı ve Kispetin Moda ve Tekstil Tasarımında Uygulanması

Tezin Yazarı : Heves Kayın

Danışman : Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ

Anabilim Dalı: Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı

Bilim Dalı :

Kabul Tarihi : 24/05/2019

Sayfa Sayısı : 130

Bu çalışma, Türk güreş tarihinde geleneksel hale gelen kispet ve kispet ustalığının usta-çırak ilişkisi ile sürdürülebilirliği, mesleğin son temsilcilerinden Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi ilan edilen İrfan Şahin'in hayatı, mesleği icra edişi ve yetiştirdiği son ustalar ile ilgili araştırmalar yapılacaktır. Bu geleneğe bağlı olarak kispet dikiminde kullanılan malzemeler, desenler ve işlemelerin moda tasarımında farklı kıyafetlerde uygulanabilirliği üzerine çalışmalar yapılacaktır.

Araştırma, Türk Kültürünün zenginlikleri arasında yer alan Geleneksel Kispet Ustalığı, öne çıkan objesi Kispet ve Kispet yapımının tarihsel süreçteki gelişmelerini kapsamaktadır. Türk Kültürü içinde kendine has ritüelleriyle yerini alan Geleneksel Kispet Ustalığı ve Kispet yapımı incelenmiştir. Kispet yapımında kullanılan malzemenin özellik ve gelişimi, ustaların yetişmesi tarihsel süreç içinde değerlendirilmiştir. Araştırmada konuyla ilgili yazılı ve dijital kaynaklar taranmış, saha çalışmaları yapılarak geleneksel öğreti yöntemleriyle yetişmiş kispet ustalarıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

İnsanlık tarihinin en eski sporlarından olan güreş, ilk çağlardan itibaren savunma, spor, oyun ve eğlence amacıyla yapılarak günümüze kadar gelmiştir. Geleneksel güreşlerimizden Aba, Şalvar (Don) ve Karakucak güreşleri yanında "yağlı güreş" de kendine has kurallarıyla yerini almıştır. Geleneksel sporumuz yağlı güreşi diğerlerinden ayıran önemli farklılıklardan birisi, pehlivanlar tarafından müsabakalarda giyilen ve "Kispet" adı verilen özel kıyafettir. Yağlı güreşlerin öne çıkan bir öğesi olarak Kispet, malzeme seçimi ve yapım aşamalarında özel ustalık gerektiren, geleneksel öğreti yöntemleriyle usta çırak ilişkisi içinde kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar yaşatılan maddi kültür öğelerimizdendir.

Kispet dikimi günümüzde unutulmaya yüz tutmuş zanaatlar içerisinde yer almaktadır. Kispet ustalığı da bu zanaata gönül veren birkaç usta tarafından yaşatılmaya çalışılmaktadır. Usta-çırak ilişkisi içerisinde geleneksel öğreti yöntemleriyle dikilen kispet, nesilden nesile yaşatılmakta ve gelecek kuşaklara emanet edilerek sürdürülmektedir.

Kispetin Türk kültüründe sürdürülebilirliği bağlamında kendine has malzeme, süsleme ve dikiş teknikleriyle Moda Tasarımında farklı giysi ve aksesuarlar tasarlanarak Türk Kültürünün tanıtımına katkı sağlaması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yağlı güreş, Kispet, Kispet Ustası, Pehlivan, Kispet temalı kıyafetler.

SUMMARY

Title of the Thesis: Traditional Kispet Mastery and Kispetin Application in Fashion and Textile Design	
Author	**:** Heves Kayın
Supervisor	**:** Assoc. Prof. Dr. H. Nurgül BEGİÇ
Department	**:**Department of Art and Design
Sub-field	**:**
Date	**:** 24/05/2019

In this study, the researches about İrfan Şahin, who was declared as the Unesco Living Human Treasure and the last masters who became traditional in the history of Turkish wrestling. Depending on this tradition, studies on the applicability of materials, patterns and embroideries in different clothes will be made in fashion design.

Research, Traditional Kispet Mastery, which is among the riches of Turkish Culture, covers the development of the prominent objects Kispet and Kispet in the historical process. Traditional Kispet Mastery and Kispet construction, which took their place in Turkish Culture with their own rituals, were examined. The characteristics and the development of the material used in the construction of Kispet and the training of the masters were evaluated in the historical process. In this study, written and digital resources were scanned and field studies were conducted and interviews were conducted with the traditional mastery masters.

Wrestling, one of the oldest sports in the history of humanity, has survived to the present day with the aim of defense, sports, play and entertainment. In addition to Aba, Shalvar (Don) and Karakucak wrestling, g greasy wrestling Don has taken its place with its own rules. One of the most important differences between our traditional sport and fat wrestling is the special clothing called önemli Kispet, worn by the wrestlers in the competitions. As a prominent element of oil wrestling, Kispet is one of the material elements of material culture that has been handed down from generation to generation in the master apprentice relationship with traditional teaching methods, which requires special mastery in the material selection and construction stages.

Kispet planting is now one of the most forgotten crafts. Kispet mastery is tried to be kept alive by a few masters. In the master-apprentice relationship, the pedigreed with traditional teaching methods is kept alive for generations and generations.

In the context of Kispetin's Turkish culture, it is suggested that different clothes and accessories are designed in Fashion Design with the help of its unique materials, ornament and sewing techniques and contribute to the promotion of Turkish Culture.

Keywords: Oil wrestling, Kispet, Master of Kispet, Pehlivan, Kispet themed clothes.

KISALTMALAR

k.k.	Kaynak Kişi
km.	Kilometre
vd.	Ve diğerleri
TDK	Türk Dil Kurumu
Unesco	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
M.Ö.	Milattan Önce
no.	Numara
dk.	Dakika

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Çin kaynaklarında güreşin "toslama" şeklinde tasvir edildiği minyatür 7
Şekil 2: Osmanlı minyatürlerinde kispet 10
Şekil 3: Osmanlı minyatürlerinde güreş 12
Şekil 4: Yağlı güreş müsabakasında pehlivanlar 14
Şekil 5: Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nde Altın Kemer 18
Şekil 6: Kispet 19
Şekil 7: Yağlı güreş pırpıtı 20
Şekil 8: Kırmızı dipli mum 21
Şekil 9: Zembil ustası Cemile Yavaş 22
Şekil 10: Güreş sonunda pehlivanlara verilen ödüller 23
Şekil 11: Peşrev yapan pehlivanlar 24
Şekil 12: Yağlanan güreşçiler 26
Şekil 13: Yağ kazanı 27
Şekil 14: Pehlivan Ahmet Taşçı ve çırağı 30
Şekil 15: Ağa ve cazgır kıyafeti 31
Şekil 16: Mani okuyan cazgır Pele Mehmet 32
Şekil 17: Davul-Zurna ekibi kıyafeti 35
Şekil 18: Davul-Zurna ekibi -Zurnacı 36
Şekil 19: Yağlı güreş hakemleri 38
Şekil 20-21: Aba güreş kıyafeti ön ve arka görünüşü 39
Şekil 22: Aba güreşi kıyafeti 40
Şekil 23: Şalvar güreşi kıyafeti 41
Şekil 24: Karakucak güreş kıyafeti pırpıt 42
Şekil 25-26: Kispetin ön ve arka görünüşü 44
Şekil 27: Kispetin Kasnak Bölümü 46
Şekil 28: Kispetin arka bölümü 46
Şekil 29: Kispetin Hazne bölümü 47
Şekil 30-31: Oyluk bölümü dış kısmı ve iç kısmı 48

Şekil 32: Paça Bölümü 49
Şekil 33: Şiraze Bölümü 49
Şekil 34: Pazırık Kurganında bulunan keçe üzerine deri aplike eğer örtüsü 51
Şekil 35: Deri Kesim Bıçağı 55
Şekil 36: Deri Kesim Makinesi 56
Şekil 37: Bıçkı 56
Şekil 38: Deri Kesim Makası 57
Şekil 39: Biz 57
Şekil 40: Çarklı Zımba 58
Şekil 41: Desen Çubukları 58
Şekil 42: Delme Zımbaları 59
Şekil 43: Tulumba Pres 59
Şekil 44: Deri Dikiş İğneleri 60
Şekil 45: Deri Dikiş Makinesi 60
Şekil 48: Ahşap Şimşir 62
Şekil 49: Muşta 63
Şekil 50: Rulet 63
Şekil 51: Tokmak 64
Şekil 52: Açık – Kapalı Zımbalar 64
Şekil 53: Mumlu iplik 65
Şekil 54: Kuşgözü zımbalar 66
Şekil 55: Deri Cilası 66
Şekil 56: Aplike Cilt Kapağı 68
Şekil 57: Kabartma Tekniği 69
Şekil 58: Metal Kakma Kaşağı (İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi) 70
Şekil 59: Sim Sırma İşlemeli Kubur 70
Şekil 60: Dikiş tekniği ile yapılmış yastık 71
Şekil 61: Yakma tekniği 72
Şekil 62: Deri üzerine Klişe Baskı ile desen geçirme 72
Şekil 63: Boyama teknikleri ile yapılmış cilt kapağı 73
Şekil 64: Keserek desen işleme tekniği 74
Şekil 65: Islatarak şekil verme tekniği ile çalışılmış masklar 74

Şekil 66: Kispet yapımında kullanılan araç gereçler 77
Şekil 67: Kispet ustası İrfan Şahin..... 79
Şekil 68-69: İrfan Şahin'in 1984 yılında" Pehlivan filmi" için Tarık Akan'a diktiği kispet 81
Şekil 70: İrfan Şahin atölyesinde kispet dikerken 82
Şekil 71: İrfan Şahin atölyesinin dışarıdan görünüşü 82
Şekil 72: İrfan Şahin atölyesinin içeriden görünüşü..... 83
Şekil 73: İrfan Şahin Kispetin el dikişlerini yaparken..... 85
Şekil 74: İrfan Şahin'in çırağı Adem Kayın 86
Şekil 75: İrfan Şahin'in çırağı Uğur Kesen 87
Şekil 76: Kispetin muhafaza edildiği zembil..... 88
Şekil 77-77a: İncili Kasnak ve detayı..... 92
Şekil 77b-77c: İncili Kasnak detay..... 93
Şekil 78-78a: İncili Harem Şalvar ve detayı..... 94
Şekil 78b-78c: İncili Harem Şalvar detayı 95
Şekil 79-79a: Defne ve detayı 96
Şekil 80-80a: Çayırın Efsanesi ve detayı..... 98
Şekil 81-81a: Mercan ve detayı..... 99
Şekil 81b- 81c: Mercan detay 100
Şekil 82-82a: Hazne ve detay..... 101
Şekil 82b-82c: Hazne detay..... 102
Şekil 83-83a: Ustanın yeleği ve detayı..... 103
Şekil 83b-83c: Ustanın yeleği detay..... 104
Şekil 84-84a: Deri-n Ceket ve detayı 105

GİRİŞ

Türkler yaşadıkları coğrafyanın şartlarına uygun yaşam biçimlerini seçmişler ve kültürel birikimleri de bu seçime bağlı olarak şekillenmiştir. Bu bağlamda Orta Asya döneminde hâkim olan konar-göçer yaşam biçimi onların hareketli yaşam sürdürmelerini gerektirmiştir. Türkler, eğlencelerinde, şenliklerinde, doğum, düğün gibi özel günlerde hem eğlenmek hem de güreşerek spor yapma geleneğini günümüze kadar sürdürerek kültürel zenginliklerine dâhil etmişlerdir. "Türklerde her gelenek bir sportif aktiviteye dayanak olmuştur. Bu aktivitelerden biri olan güreş, en büyük anlamını savaşçı ruhun egemen olduğu, özellikle göçebe toplumlarda dinsel amaçlarla; ayin, ibadet ve eğlence olarak düzenlenen oyunlarda bulur" (Öngel, 2001: 320). Geleneksel ata sporumuz olan güreş tarihsel süreçte yapılan etkinliklerle günümüze taşınan değerlerden birisi olmuştur.

İnsanlık tarihinin en eski sporlarından biri olan güreş, Türk kavramı ile bütünleşerek, saraylarda, kışlalarda, panayırlarda, düğün kutlamalarında, zafer şölenlerinde yarışma, spor, gösteri, eğlence ve sosyalleşme aracı olarak benimsenmiş ve tarihsel süreçte kesintisiz bir şekilde uygulanarak günümüze kadar gelmiştir.

Geleneksel güreşlerimizden Aba, Şalvar (Don) ve Karakucak güreşleri yanında "yağlı güreş" de kendine has kurallarıyla Türk Kültürü'ndeki yerini almıştır. "Bir sporu geleneksel kılan, o sporun milli kültür unsuru olarak içinde barındırdığı töresel-törensel uygulamalardır. Bu anlamda güreşin bir çeşidi olan yağlı güreş, yağ, cazgır, dua, selamlama, kispet, peşrev, müzik, ağalık kurumu, Kırkpınar geleneği gibi kavramlarıyla ve güreşçilerin, güreş ağasının, davul-zurnacıların, hakemlerin ve yağcıların geleneksel kıyafetleriyle başlı başına ve orijinal bir kültürel donanıma sahiptir". (Yıldıran, 2000: 56). Kendine has ritüelleriyle her yıl düzenli olarak yapılan Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali 2010 yılında UNESCO-Somut Olmayan Kültürel Miras listesine alınarak Dünya kültürel zenginlikleri içindeki yerini almıştır.

Geleneksel sporumuz yağlı güreşi diğer güreşlerden ayıran önemli farklılıklardan birisi, pehlivanlar tarafından müsabakalarda giyilen ve "Kispet" adı verilen özel kıyafettir. Yağlı güreşlerin öne çıkan bir öğesi olarak Kispet, malzeme seçimi ve yapım aşamalarında özel ustalık gerektirmektedir. Her pehlivan için onun vücut ölçülerine uygun olarak dikilen ve müsabakaların kazanılmasında etkili olan kispetin

iyi bir usta tarafından yapılması önemlidir. Bu bağlamda kispet yapımı, atölye ortamında geleneksel öğreti yöntemleriyle ustadan çırağa aktarımlarla bir zanaat olarak kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar yaşatılmıştır. Yağlı güreş müsabaka kurallarına uygun olarak yapımında hayvan derisi kullanılan, kendine has kalıp, süsleme ve teknik ile dikilen Kispet, özel bir tasarım ürünüdür. Günümüzde talebe bağlı olarak kispet dikimi yapan ustalar gün geçtikçe azalmaktadır. Kispet dikimi bu zanaata gönül vermiş birkaç usta tarafından sınırlı üretimlerle yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

Bu araştırmada geleneksel kispet ustalığının değerlendirilmesi ve kispetin yeni yaklaşımlarla günümüz moda anlayışına uygun olarak giysi ve aksesuar tasarımlarında kullanılması hedeflenmiştir. Böylece kültürel zenginliklerimizden yağlı güreşlerin sembolü Kispet'in farklı bir alanda değerlendirilerek tanıtılması ve bilinirliğinin arttırılmasına katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ, YÖNTEM VE KAPSAMI

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Yapılan bu araştırmanın konusu, Türk Kültürü'nde köklü bir geçmişe sahip olan güreş ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tarihsel gelişimi ile oluşumuna etki eden unsurlar ele alınmıştır. Geleneksel Kispet Ustalığı ve kispetin tarihsel süreçteki gelişmeleri, Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi İrfan Şahin'in hayatı, mesleği icra edişi ve yetiştirdiği ustalar ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Bu geleneğe bağlı olarak kispet dikiminde kullanılan malzemeler, desenler ve işlemelerin moda tasarımında farklı kıyafetlerde uygulanabilirliği üzerine çalışmalar yapılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tarihsel süreç incelendiğinde, kültürel zenginliklerimizden birisi de Kırkpınar Yağlı güreşleridir. Yağlı güreşlerin tek giysisi olan kispet ve unutulmaya yüz tutmuş kispet ustalığının gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Usta-çırak ilişkisi ile sürdürülen mesleğin son temsilcilerinden Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi İrfan Şahin'in hayatı, mesleği icra edişi ve yetiştirdiği ustalar ile ilgili araştırmalar yapılmış, kispet dikimi ve üretim aşamaları incelenmiştir. Kispeti oluşturan temel parçalardan esinlenilerek, kispet dikiminde kullanılan malzemeler, desenler, teknikler ve işlemelerin moda tasarımında farklı kıyafetlerde uygulanabilirliği üzerine çalışmalar yapılmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAPSAMI

Yapılan saha çalışmasında kaynak kişilerden veriler toplanmış, Konu ile ilgili yazılmış kitaplar, makaleler, doktora ve yüksek lisans tezleri incelenmiştir. Türk Güreş ve Kırkpınar yağlı güreş tarihi ve güreşte kullanılan sembolleri araştırılmıştır. Kispet ustaları ile görüşmeler yapılmış, kispetin dikim ve yapım aşamaları incelenmiştir. Kıyafet tasarımlarında kispeti oluşturan parçalardan, malzeme ve işlemelerinden esinlenilerek yeni tasarımlar hazırlanmıştır.

1.4. TÜRK KÜLTÜRÜNDE YAĞLI GÜREŞ VE KİSPET ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türk Kültüründe Yağlı Güreş ve Kispet üzerine yazılı kaynaklara sınırlı sayıda ulaşılmıştır. Köklü bir geçmişe sahip Güreş Sporu ve Kırkpınar tarihi ile ilgili yazılı kaynaklardan Kispet ve Ustalığı hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Bu çalışmalar; kitaplar, makaleler, tezler ve elektronik diğer kaynaklar olarak sınırlandırılmıştır.

Türk Kültüründe Yağlı Güreş ve Kispet üzerine yazılan kitap, tez ve makaleler;

BİLAR Ender, (2017). *Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı*, Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, Edirne.

BİLAR Ender, Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı 3 cilt takım olarak bastırılmıştır. 1361 Osmanlı Dönemi ile 1922 Cumhuriyet Dönemi, 1923-1984 Cumhuriyet dönemi ve 1984 ten sonra günümüze kadar Kırkpınar tarihi hakkında bilgiler vermektedir.

CAN Mehmet Fatih,(2013). ”*Er Meydanı*”, Turkish Airlains, ,İstanbul.

CAN Mehmet, Geçmişten günümüze Güreş tarihi, Kırkpınar Tarihi ve Ritüelleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

EVLİYA ÇELEBİ, (1970). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi,* Cilt.5. Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul.

GÖKKAYA Ömer Kamil, (2014). “*Kispet*”, Biga Kaymakamlığı, Çanakkale.

GÖKKAYA Ömer Kamil, Güreş Tarihi, Kırkpınar Tarihi, Kispet Ustası İrfan Şahin ve Kispet dikimi üzerine çalışma yapmıştır.

KAHRAMAN M. Atıf, (1989). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi,* Cilt.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1028. Ankara.

KAHRAMAN M. Atıf, Güreş tarihi, Güreş Çeşitleri, Kırkpınar tarihi ve Ritüelleri üzerine çalışma yapmıştır.

ÖZDEMİR Melda, KAYABAŞI Nuran, (2007). *Geçmişten Günümüze Dericilik,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖZDEMİR Melda, KAYABAŞI Nuran, Dericilik Tarihi, Derinin İşlenmesi, Dericilikte kullanılan araç gereçler ve teknikler üzerine çalışma yapmıştır.

ÖZDEMİR Murat, (2018). *Yağlı Güreş Folkloru (Antalya İli Örneğinde),* (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

ŞAHİN Hüseyin, (2004). *Geleneksel Karakucak Güreşlerinin Tarihsel Kökenleri, Yayılma Alanları ile Organizasyon Biçimlerinin İncelenmesi,* (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

ŞAHİN Murat, (2003). *Türk Spor Kültüründe Aba Güreşi,* Nobel Basımevi, Ankara.

TEKİN Zeki, (1992). *Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı İstanbul'unda Dericilik,* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

TOKSÖZ İlhan, ÇEVİK Doğanay, BURAK Ersin, ODABAŞI D.Akçay, DURDU D.Akçay, SAĞLAM Atilla, COŞKUN M. Yahya, (2011). *Pehlivan,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

TOKSÖZ İlhan vd., Geçmişten günümüze Güreş tarihi, Kırkpınar Tarihi ve Ritüelleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

YILDIZ Nuray, (1993). *Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi*, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi, İstanbul.

YILDIZ Nuray Eski çağlarda çeşitli uygarlıkların deri kullanımı, deriyi işlemeleri, derinin yapısı ile ilgili bilgiler vermekte

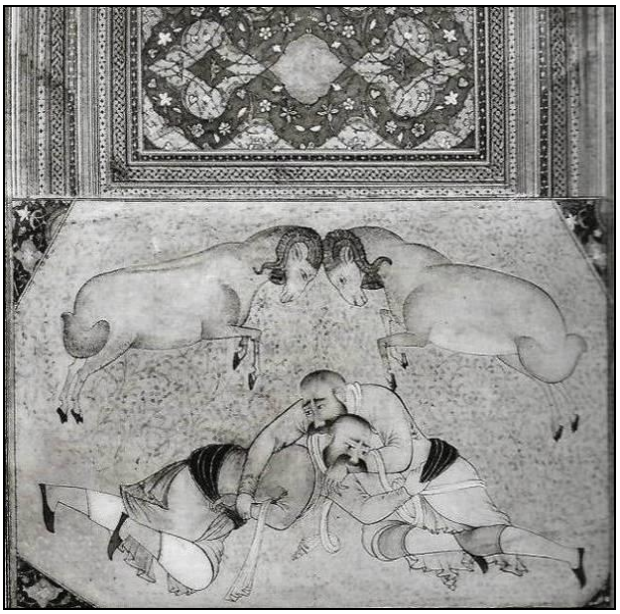
BÖLÜM 1: TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÜREŞİN TARİHİ VE GELENEĞİ

Diğer toplumlarda olduğu gibi Türklerde de spor, geçmişte gerek kadınlar gerekse erkekler tarafından doğa koşullarına karşı vücudu dirençli kılmak ve savaşa hazırlık amacıyla yapılırdı. "Kılıç, kalkan, cirit, okçuluk, at yarışları, lobuz, gürz, mızrak atmak ve güreş hem olası bir savaş halinde maddi manevi sahip olunanların korunabilmesi hem de sosyalleşme aracıydı.

Güreş yüzyıllar içerisinde geleneksel hale gelerek uygulandığı yöreye, giyilen kıyafete, uygulanma şekline göre farklı isimler almış önemli spor dallarımızdan biridir. Birbirlerini yıkmak üzere baş başa kalan iki insanın kuvvet, zekâ ve dirayet farkıyla birbirleri ile güreşmeleri tarihin ilk başladığı dönemlerden bu yana var olmuş ve günümüze kadar yapılmıştır.

Yapılan sporlar içerisinde güreş halk tarafından benimsenmiş ve geleneksel hale gelmiştir. Güreşin Türk kavramı ile bütünleşmesi uzun bir tarihi geçmişe dayanmakta ve Türklerin Anavatanı olarak bilinen Orta Asya' ya kadar uzanmaktadır. (Toksöz vd. 2011: 19).

İnsanlık tarihinin en eski sporlarından biri olan güreş, Türk kavramı ile bütünleşerek, saraylarda, kışlalarda, panayırlarda, düğün kutlamalarında, zafer şölenlerinde yarışma, spor, gösteri, eğlence ve sosyalleşme aracı olarak benimsenmiş ve tarihsel süreçte kesintisiz bir şekilde uygulanarak günümüze kadar gelmiştir.

Şekil 1: Çin kaynaklarında güreşin "toslama" şeklinde tasvir edildiği minyatür **Kaynak:** Toksöz vd. 2011: 26 – Edirne Türk İslam Eserleri Müzesi

1.1. GÜREŞİN TARİHİ

Tarih kaynaklarına göre bilinen ilk medeniyetler Akdeniz ve Mezopotamya havzasında, Nil vadisinde, Çin ve Hindistan coğrafyasında kurulmuş ve buralarda güreşin varlığı belgelenmiştir. Örneğin; M.Ö. 3400 yıllarında Mısır'da Kral Menes'in mezar duvarlarında güreş temalı resimler tespit edilmiştir. İstanbul Arkeoloji müzesinde bulunan bir kabartmada, güreşin 2700 yıl önce Fenikeliler tarafından yapıldığı belgelenmiştir.

Güreş iki rakibin hiçbir araç kullanmadan ortaya koydukları kas ve kafa gücüne dayanan yiğitçe kapışmanın adıdır. Kendine ait gelişme sürecinde ortaya çıkan kurallarıyla formlaşmış; zaman ve mekân unsurlarının devreye girmesiyle seyirlik mahiyete girmiş ve önemli bir spor dalı haline gelmiştir. Aba güreşi, Şalvar güreşi, Kuşak güreşi, At üstü güreş ve Karakucak stillerinde asırlarca güreşen Türkler, Rumeli fetihleriyle birlikte kendine has yağlı güreşi icat etmişlerdir.

Yağlı güreş o günden beri Türklerde en çok rağbet gören güreşlerden biri olmuştur. Rumeli'nin (Ege, Marmara, Trakya) zeytinyağı yönünden zengin olması yağlı

güreşin bu bölgede ilk olmasına ve gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur. Bu sebepten Yağlı güreşe "Rumeli güreşi" de denmektedir. (Can, 2013: 93).

Anadolu ve Asya kökenli eski Türk güreşlerinde ayağa bezden bir pantolon giyilerek güreşilirmiş. Yağlı güreşe geçen Türkler Avrupa topraklarında pantolon olarak sığır, manda, dana veya malak derisinden yapılan kispeti kullanmışlardır. (Gökkaya, 2014: 24).

Pehlivan karakteri Türk toplumunda cömertliğin, dürüstlüğün, gelenek-görenek, adetlere uyma ve saygı gösterme gibi nitelikleri simgeleyen kültürel bir kimlik oluşturmaktadır. Bu kültürel kimliği pehlivanlar Kırkpınar'da usta çırak ilişkisi içerisinde pehlivan adaylarına aktarmaktadır. Pehlivanlık geleneği bu geleneksel yapı içerisinde süreklilik kazanarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

Güreş ve şenlikler 'Er Meydanı' denilen alanlarda yapılmaktadır. Güreşler esnasında davul ve zurna ekipleri çeşitli makamlarda güreş havaları çalarak pehlivanlara eşlik etmektedir. Güreşin temposu arttıkça davullar da müziğin ritmini hızlandırmaktadır. Artan heyecan seyirciye de geçmektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalini diğer festivallerden ayıran özellik yüzyıllardır gelenekselleşen yapısını bozmadan günümüze gelmiş olmasıdır. Objeleri, ritüelleri ve kültürel kimlikleri ile Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali köklü bir geleneğin simgesi olmuştur. 16 Kasım 2010 tarihinde Kenya'da yapılan UNESCO Genel Kurulunda Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin korunması, tanıtılması ve kuşaktan kuşağa aktarılması doğrultusunda alınan karar ile İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir.

1.2. ORTA ASYA TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÜREŞ

Eski Türklerde ölen kişi için yapılan matemlerde, mezarı etrafında dokuz gün dokuz gece güreşler yapılmaktadır. Ölüm yıldönümlerinde ise mezarı başında üç gün üç gece süren güreşler düzenlenirdi. (Keten, 1974: 25). Bu uygulamalar güreşin hayatın önemli her döneminde yapıldığını göstermektedir.

Kaşgarlı Mahmud'un XI. yüzyılda yazmış olduğu, Türk kültür ve medeniyet tarihine ışık tutan Divanü Lügat-İt-Türk adlı eserinde Güreş kelimesinin ayrı bir tanımı

yapılmamakla birlikte bazı kelimelerin açıklanmasında değinilmektedir. Kısrak kelimesi açıklamasında; "Kız birle küreşme, kısrak birle yarışma (Kızla güreşme, çünkü kızlar kuvvetli olur, seni alteder; kısrakla yarışma, kısrak attan daha çevik, daha sıçrayışlı olduğundan seni yener)". (Atalay, 2006: 474). Çalış kelimesi açıklamasında; "çelme, güreş" (Atalay, 2006: 368) anlamlarına karşılık geldiği, Bagdattı kelimesi açıklamasında; "Ol anıŋğ adhakın bagdattı= O, onun ayağını güreşte sarmaya aldırdı". (Atalay, 2006: 327). Bagdadı kelimesi açıklamasında; "Ol anıŋğ adhakın bagdadı: Güreşte onun ayağını sarmaladı, sarmaya vurdu" (Atalay, 2006:276), "Ol anıŋğ adhakın bagdadı: O, onun ayağını güreşte yakaladı, çelme vurdu"(Atalay, 2006: 288) açıklamalarıyla güreş hakkında kısıtlı da olsa bilgiler verilmektedir.

Orta Asya da ilkel dönemlerde Türkler arasında yapılan güreş müsabakalarında yenen güreşçi, yenilen güreşçiyi isterse öldürebilme hakkına sahipti. Firdevs'inin Şehnamesi'nde iki ordu karşılaştığı zaman, tarafların en güçlü pehlivanları meydana çıkar ve güreşirdi. Yenen güreşçinin ordusu da galip sayılmaktadır. (Özdemir, 2018: 11).

Selçuklular Döneminde Orta Asya Türk kültürü ile Fars Kültürü İslami kurallarla birleşerek yeni bir Selçuklu kültürü meydana gelmiştir. Oluşan bu kültürden güreş sporu da etkilenmiştir.

Güreş tekkeleri açılmış; bu tekkelerde yoğun dini manevi terbiyeye tutulan pehlivanlara 'pir' geleneği denilen manevi öncüler benimsetilmişti. Farsçadan esinlenilerek güreşçiye "Pehlivan", güreşe de "Küşti" denilerek bu kurum topyekûn saray protokolü ve himayesine dâhil edilmiştir.

Yeni kurallar tamamen dini mahiyette şeylerdi. Erkek tesettürüne uygun kispet giyinmek, dua okumak; Pir olarak Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin ve Hz. Hamza'nın adlarını anmak bunlardandı. (Can, 2013: 71).

Şekil 2: Osmanlı minyatürlerinde kispet

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 40 - Topkapı Sarayı Arşivi (H. 1344 – 204a)

1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE GÜREŞ

Selçuklu Devleti'ne bağlı bir beylik olan Osmanlılar, Selçuklu kültüründen etkilenerek o kültürün mirasçısı ve koruyucusu olmuşlardır. (Toksöz, vd. 2011: 27). Osmanlı padişahlarının hemen hepsinin güreşi sevmesi bazılarının bizzat pehlivan olması ve Selçukludan edinilen adetler ve usuller bir araya gelince Osmanlı devri güreşin ve güreşçilerin altın zamanları olmuştur.

Sultan Çelebi Mehmet zamanında Osmanlı padişahlarının erkek çocuklarına çelebi denmekteydi. Çelebi Mehmet'ten sonra ise şehzade denilmiştir. Şehzadeler altı yaşına girince şeyhülislamın yönettiği bir törenle eğitim almaya başlardı. Okuma, yazma ve dini dersler alan şehzadeler biraz daha büyüyünce sancağa çıkarlardı.

Osman Bey döneminde başlamış olan sancağa çıkma geleneği, Sultan III. Mehmet dönemine kadar devam etmiştir. Yaşı küçük olan ve eğitimini tamamlamamış olan

şehzadeler uygun görülen lala ve hocalar ile birlikte sancağa giderek buradaki eğitimlerini tamamlarlardı.

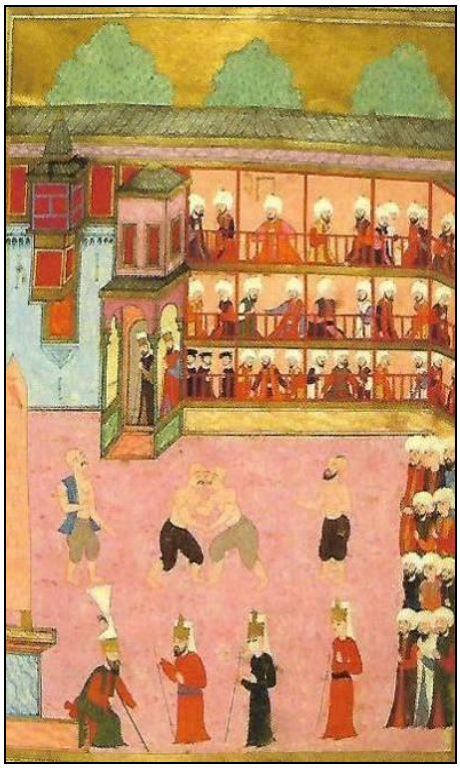
Şehzadelerin aldığı dersler sadece dini konularda değil, şehzadenin istek ve yeteneğine göre belirlenirdi. Ava gitmek, ata binmek, cirit oynamak, ok atmak, güreş yapmak, gürz kaldırmak gibi sporların yanında, güzel yazı yazmak ile ok ve yay yapımı gibi sanatlar da şehzadelere öğretilirdi.

Osmanlı padişahı Murat Hüdavendigar, yazılı kaynaklarda pehlivan olarak bahsedilen ilk padişahtır. Şehzadeler güreşi çok sever ve her fırsatta yaparlardı hatta Sultan IV. Murad padişahlığı zamanında kispet giyip güreşmiştir. (Toksöz, vd. 2011: 39).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde spor tekkeleri birçok yerde kurulmuştur. "İlk iki spor tekkesi Bursa'da açılmıştır. Spor tekkelerinden güreşçiler tekkesi Kale içinde Bey Sarayı yakınında bulunuyordu.

İkinci güreşçiler tekkesi Edirne'de, üçüncü tekke ise İstanbul alındıktan sonra Fatih Sultan Mehmed zamanında yapılan Pehlivan Şüca tekkesidir. Dördüncü tekke yine İstanbul'da Pehlivan Demir tekkesidir. Beşincisi de Manisa'da yapılmıştır. Güreş tekkeleri çağımızda açılan güreş okullarının aynısıdır. İlk kuruldukları zaman güreş tekkelerinde yalnız Şeyh, Halife ve öğretici birkaç usta öğreticiden ibaret daimi personel bulunuyordu. (Kahraman, 1995: 189-190).

Ayrıca Mekke, İskenderiye, Cidde, Maraş, Amasya, Tokat, Konya, Kütahya, Ankara, Tire, Bergama, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Diyarbakır, Balıkesir, Urfa, Halep Belgrat, Bağdat ve Şam'da güreş tekkeleri bulunduğu bilinmektedir (http://www.tgf.gov.tr). Zamanla kurumsallaşan ve geniş bir alana yayılan tekkeler sayesinde güreş gelişmiş ve sürdürülebilirliği sağlanarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Şekil 3: Osmanlı minyatürlerinde güreş

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 29 - Topkapı Sarayı Arşivi (H. 1344 – 203b)

Anadolu ve Rumeli'de Osmanlı asırlarının başlamasıyla birlikte bizzat padişahların da pehlivanlık mesleğine ilgi duydukları görülmüştür. Ayrıca Osmanlı Sarayında padişahlar güreşçi bulundurmuşlardır. "Yavuz Sultan Selim dönemine ait Ehl-i Hiref Defteri'nde (Sanatkârlar Defteri) Cemaat-i Küştügiran (Güreşçiler Bölüğü) bulunmaktadır." (Kahraman, 1995: 128).

Orhan Gazi'nin şehzadesi Süleyman Şah, kardeşi Murat, Yıldırım'ın oğlu Çelebi Mehmet namı değer güreşçi Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Fatih Sultan Mehmet, Genç Osman, Avcı Mehmet, IV. Murat, II Mahmut ve Sultan Abdülaziz gibi padişahların pehlivanlık yaptığı görülmüştür. Bunlardan belgesi ile bildiğimiz, Çelebi Mehmed, IV. Murad ve Sultan Aziz bizzat kispeti çeker, meydana çıkar ve güreşirlermiş.

1360 yılında Osmanlı padişahı olan Sultan I. Murad her haliyle tam bir Alp idi. Babası Orhan Bey'in "Kırk Yiğidi" ile beraber Oğuz Töresi gereğince yetiştirilmiştir.

En çok sevdiği ve yaptığı sporların başında avcılık ve güreş gelmektedir. (Can, 2013: 71).

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜREŞ

Cumhuriyet dönemine doğru Sultan Abdülaziz' den sonra pehlivan besleme merakı bir müddet paşalar beyler ve ağlar arasında devam etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra ağılık, beylik, paşalık müesseseleri ortadan kalkınca, pehlivanlar bu destekten mahrum kalmışlardır. Geçim sıkıntısı içine giren pehlivanlar panayırlara, düğünlere ve güreş düzenlenen yerlere giderek geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. (Can, 2013: 77).

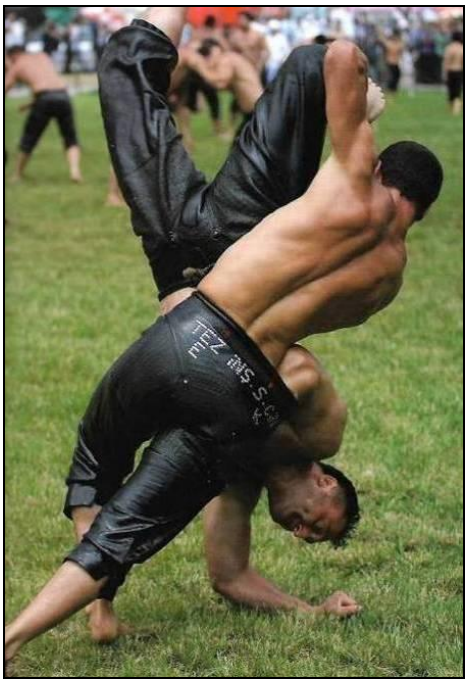
Cumhuriyet sonrası Türk -Yunan ilişkilerinde yaşanan gerginliklerden dolayı Yağlı güreş etkinliklerinde olumsuzluklar yaşanmıştır. Kırkpınar'ın yapıldığı yer Meriç nehri sınırına 10 km. yakınlıkta olması ve askeri bölgede kalmasından dolayı Kırkpınar alanında güreşler yapılamamıştır. 1924 yılından sonra güreşler Edirne Saray İçi meydanında düzenlenmeye başlanmıştır. (Toksöz, vd. 2001: 59).

Kırkpınar Yağlı Güreşleri 1928 yılına kadar Kırkpınar ağları tarafından düzenlemiştir. Türkiye'de 1928 yılında meydana gelen ekonomik kriz nedeniyle ağlığı üstlenen kişilerin olmaması sebebi ile güreşlerin organizasyonu ve gelenleri ağırlama görevi o dönemlerde Çocuk Esirgeme Kurumu, Cumhuriyet Halk Partisi ve Halk Evi tarafından üstlenilmiştir. 1950 yılından itibaren Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin tüm organizasyonu Edirne Belediyesi tarafından yürütülmektedir. (Bilar, 2017: 24).

1.5. YAĞLI GÜREŞ

Geleneksel güreşler arasında yağlı güreş Türklerin en fazla yaptığı güreş türüdür. Yağlı güreş, pehlivanların kispet giyinerek, belden yukarısının çıplak olduğu ve vücudun yağlanarak yapıldığı bir spor türüdür. Çayır ve mera gibi düz alanlarda yapılmaya uygundur.

Özellikle yağlı olarak yapılması tamamen eski Yunan tarihlerinde bahsedilmektedir. Türkler Anadolu ve Balkan egemenliği ile yağlı güreşe tamamen Türk ve İslami nitelik kazandırmış ve bu sporu dünyanın en uzun ömürlü organizasyonu ve okulu durumuna getirmişlerdir. (Şahin, 2003: 37).

Şekil 4: Yağlı güreş müsabakasında pehlivanlar

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 99 – **Fotoğraf:** Nahit Şahin

Yağlı güreş Rumeli'de, Deliorman'da, Trakya'da ve Anadolu'nun Ege ve Batı Karadeniz bölgelerinde yapılmaktadır. Yağlı güreşin Türklere ait bir güreş türü olup olmadığı ile ilgili pek çok söz söylenmiş ve yazılmıştır.

Yazılı kaynaklarda bu güreş türünün Türklere Yunan veya Bizans spor kültüründen geçtiği yazmaktadır. Gerçekte ise Alaturka güreş dediğimiz yağlı güreş tamamen Türklere özel bir güreş türüdür. Ne eski Yunanlılar ne Batı Anadolu'da yaşamış uluslar ne de Bizanslılar bugün yapmakta olduğumuz yağlı güreşi hiçbir zaman yapmamıştır. Yapılış şekli ve genel kuralları Yunanlıların ve Bizanslıların yapmış oldukları yağlanarak yapılan güreşe benzememektedir. (Kahraman, 1995: 69).

Türkler İskitler döneminden beri kispet giyerek güreşmektedir. Karakucak güreşinden sonra yağlı güreşe geçen Türkler güreş sporunda kademe atlamış sayılırlar. Yağlı güreşte güç ve zekânın yanında, denge ağırlığı da önemlidir. Yağlı vücudun kavranması güreşi zorlaştıran etkenlerden biridir.

1.6. KIKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN BAŞLANGICI

Kırkpınar'ın başlangıcı ile ilgili anlatılan olaylar birbiri ile değişkenlik gösterse de anlatılan kişiler, zaman ve mekân birbiriyle benzerlik göstermektedir. Kırkpınar tarihi 1357 yılında Anadolu'dan Rumeli'ye geçerek Edirne'yi fetheden Şehzade Süleyman Paşa ile başlamaktadır.

Süleyman Paşa ve beraberindeki kırk akıncı Türk, Rumeli akınları esnasında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Simavna (Samona, Simavina, Samına) ve Sarı Hızır (Kiprionos) köyleri arasındaki yolun doğusunda konaklamışlardır.

Birinci anlatıma göre; Konaklama sırasında akıncılar kutlama yapmak ve güreşerek savaşa hazırlıklı olabilmek için güreşe tutuşurlar. Kıyasıya mücadele eden akıncılar gün batımına kadar güreşmişler fakat bir türlü birbirlerini yenememişler ve yorgunluktan bulundukları yerde can vermişler.

İkinci anlatıma göre; Güreşen akıncılardan Ali ve Selim adındaki kardeş akıncılar gün batımına kadar birbirlerini yenemezler ve yorgunluktan oldukları yerde yığılıp can verirler. Arkadaşları Ali ve Selim'i bulundukları yere defnederek yollarına devam etmişler.

Şehzade Murat (I.Murat) ağabeyi Süleyman Paşa'nın vefatı üzerine 1361 yılında Rumeli'nin fethi ile görevlendirilmiştir. I. Murat, Edirne'ye doğru ilerlerken Simavna yakınlarındaki çayırda, akıncılar tarafından defnedilen pehlivanların mezarlarının olduğu yerde birçok pınarın kaynadığını görürler. Bunun üzerine çayır "Kırkpınar", "Kırklar Pınarı" adını almıştır.

I. Murat 1361 yılında ağabeyi Rumeli Fatih'i Süleyman Paşa ve 40 yiğidinin anısına Kırkpınar Çayırında yağlı güreş müsabakası düzenlemiştir. Bu tarihten sonra her yıl

Hıdrellez günü Kırkpınar yağlı güreşlerinin yapılması gelenek haline gelmiştir. (Atsürer, 2016: 35-36).

1.7. ER MEYDANI (SARAY İÇİ)

Günümüzde Saray içi adı verilen yer Tunca nehrinin iki adasından büyüğü olan ve halk arasında Tavuk Ormanı olarak anılan adanın güney ucundaki bölümüdür. Osmanlılar zamanında Ada Meydanı olarak anılan bu yer Yeni Sarayın Has bahçesi içinde cirit oynamak ve cündilerin (Ata iyi binen, binici; süvari, asker) gösteri yapmaları için ayrılmış bir spor alanıdır. Diğer bölümleri çok güzel çiçekler ve ağaçlarla bezenmiş eşi bulunmaz bir bahçedir.

> *"1653 yılında Hasbahçeyei gezmiş olan Evliya Çelebi gördüklerini şöyle anlatmaktadır: "Edirne şehrinin kuzeyinde etrafını Tunca Nehri çevirmiş geniş, verimli lalezar bir yerdir. Bir tarafı ta Saraçhane köprüsüne kadar çok yüksek çınar, servi ve kavak ağaçları ile süslenmiştir ki içi türlü türlü yırtıcı hayvanlar ve kuşlar ile doludur. Bu bağın güney tarafı bir büyük çimenliktir ki o tarafta saray kapısı açılır. O kapının yanında Adalet kasrı vardır.*
>
> *Bu çemenzarın tam ortasında göre uzanmış bir yüksek sütun olup tepesinde altın top vardır. O topa bütün ok atıcı ve silahşör pehlivanlar ok ve kurşun atarak maharetlerini gösterip ihsanlar alırlar. Bu bahçenin kuzey kısmında Hasahurlar bulunur ama bu bahçenin dört tarafında yüksek duvarları yoktur. Çünkü her yanı deniz gibi Tunca nehri ile çevrildiği için, duvara gerek görülmemiştir. Sadece bir kat sağlam duvarlar çevrilidir…"*

Günümüzde Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı yer Hasbahçe içinde sadece spor yapmak için ayrılmış ve düzenlenmiş olduğu ve adına Ada Meydanı denildiği anlaşılmaktadır. 1923 yılından bu yana yağlı güreşlerin yapıldığı yer olarak belirlenen Sarayiçi, günümüzde de yine burada inşa edilen bir stadyumda yapılmaktadır.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'ne günlük elli bin kişinin üzerinde ziyaretçi akını olduğu belirtilmektedir. Panayır havası içinde geçen festivalde güreşler dışında, yiyecek, içecek alanları ve çocuklar için düzenlenen eğlence alanları bulunmaktadır. (Toksöz, vd. 2011: 313-314).

1.8. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE SEMBOLLER

1.8.1. Altın Kemer

> *"Sultan Abdülaziz Han'ın tahttan indirilip Sultan II. Abdülhamid Han'ın tahta çıkmasıyla, devrin getirdiği birtakım tedbirler sebebiyle güreşe ilgi azalmış pehlivanlar, eskisi gibi padişahların ve varlıklı kişilerin maiyetinde barınamaz olmuşlardır.*
>
> *1900 yılından sonra Türkiye'de güreş organizasyonlarının kısıtlanması sonucu Filiz Nurullah, Koca Yusuf, Kurtdereli, Kızılcıklı, Kara Ahmet, Adalı Halil gibi Türk pehlivanları iaşelerini çıkartmak için Amerika ve Avrupa'ya giderek burada unutulmaz güreşler yapmışlardır. Bunun sonucunda bir kısmının Cihan şampiyonu olarak altın kemer aldıklarını görmekteyiz. Bu yıllardan sonra ülkemizde de birinci olan pehlivanı kemer ile ödüllendirmek benimsemeye başlanmıştır*". (Dervişoğlu, 2014: 131).

Kırkpınar'da altın kemer uygulaması ilk kez 1939 yılında Kurtdereli Mehmet Pehlivanın anısına Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından alınan karar ile başlatılmıştır.

İlk altın kemerin üzerinde, zincirlerin uç kısımlarına asılmış 10 adet yazısız madalya bulunmaktadır. Bu madalyalara her yıl kazanan başpehlivanın adı yazılmaktadır. Kemer 10 yıl sonra en az 3 kez ismini yazdırmaya hak kazanmış pehlivana hediye edilecektir. Kemeri ilk kez almaya hak kazanan pehlivan Tekirdağlı Hüseyin Alkaya olmuştur.

Şekil 5: Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nde Altın Kemer

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 334 – **Fotoğraf:** Selim Bilginkaya

Altın kemer pehlivanın güreş hayatının zirve noktasıdır. Altın kemer 22 ayar altın olup 1.400 gr. ağırlığındadır. Edirne Belediyesi tarafından hazırlanan altın kemer 1960 yılında ilk kez İbrahim Karabacak pehlivana takılmıştır.

Üç yıl üst üste başpehlivanlık kazanan pehlivanlar 1966-1968 yılında Ordulu Mustafa Bük, 1976-1978 yılında Karamürselli Aydın Demir, 1982-1984 yılında Denizlili Hüseyin Çokal, 1990-1992,1995-1997 yıllarında Karamürselli Ahmet Taşçı' dır. (www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/1-ogeler/altin-kemer).

1.8.2. Kispet

Yağlı güreşlerin en önemli simgesi Kispet'tir. Kispet, güreş esnasında pehlivanların giydikleri, belden diz altına kadar uzanan, dar paçalı deriden dikilen pantolondur. Kispet, kisvet, kıspet halk arasında pek çok şekilde kullanılmaktadır."Kisvet" sözcüğü Türk diline, Arapça ve Farsça'ya ilgi duyan Selçuklular zamanında geçmiştir.

Şekil 6: Kispet

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

1.8.3. Pırpıt

Pırpıt; karakucak güreşinin geleneksel kıyafetidir. Yağlı güreşte alt boyda güreşen pehlivanlar pırpıt giymektedir. Geçmişte keçi kılından dokunan pırpıt, günümüzde branda, çadır bezi veya sert keten kumaştan dikilmektedir. (Dervişoğlu, 2014: 252). TDK Büyük Türkçe Sözlükte Pırpıt: El tezgâhlarında dokunmuş, şalvarlık kaba yün kumaş, yün ya da kıl dokumadan yapılmış pehlivan kispeti (http://www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır.

Eski dönemlerde pırpıt keçi kılından örülürdü. Keçi kılı eğrilip iplik haline getirildikten sonra kızlar ve kadınlar tarafından elde örülerek pırpıt haline getirilirdi. Pırpıt örülürken bacak kısımları boyuna, kasnak kısmı ise enine örülmektedir.

Bacak kısımlarında tek kat iplik, kasnak kısmında ise çift kat iplik kullanılmaktadır. Paça bağlarına sağlam sicim geçirilmektedir. Bel uçkuru pırpıtın örüldüğü kıldan 3 -

4 kat bükülmüş iplikten yapılmaktadır. Pırpıt örülürken arka bölümüne pehlivana nazar değmesin diye mavi boncuk takılmaktadır. (Kahraman, 1995: 28).

Kasnak kısmı deriden, paçaları branda bezi veya çadır bezi kullanılarak dikilen pırpıtlar da vardır. Özellikle alt boy pehlivanlar keçi derisinden dikilen pırpıtı giymeyi tercih etmektedir. (Dervişoğlu, 2014: 252).

Pırpıtın malzemesi kispete göre yumuşak olduğu için ayak ve bacak ile yapılan oyunlarda hamle yapmada daha kullanışlıdır. Kispet giyen bir güreşçiye, pırpıt giyen güreşçi sarma hamlesi yaparak daha sağlam kavrar ve kispetli olan güreşçi bu sarmayı kolay kolay bozamamaktadır.

Pırpıt genişlediğinde su ile ıslatılır. Zayıflamış olan güreşçinin pırpıtı ıslatılarak çekmesi sağlanır. Bu şekilde pırpıt vücudu daha sıkı sarar. Kispette olduğu gibi daima yağ içinde bulundurmak gibi bir zorunluluğu da olmadığı için, karakucak güreşinde kispete oranla daha elverişli bir giysidir.

Kastamonu yöresinde pırpıtlar kendir bitkisinden dokunmaktadır. Bu pırpıtlar kıldan yapılan pırpıt gibi vücudu iyice sarmaz. Bu durum kasnaktan tutularak oyun yapılmasını kolaylaştırır. Pırpıt yağlı güreş yapılırken de giyilen güreş kıyafetidir.

Şekil 7: Yağlı güreş pırpıtı

Kaynak: (tıhttp://www.marasnews.com/kahramanmaras-karakucak-guresleri-26-kez-yapildi/15539). E.T. 09/05/2019

Kispetler oldukça pahalı olduğu için küçük boylarda güreşen acemi pehlivanlar kalın bezden, keçi kılından örülmüş çuldan veya brandadan yapılan kispetler giymektedir. 35-40 yıl öncesine kadar, Enes civarında Çandır Dağları'nda yaşayan Yörükler kıldan pırpıt örerlerdi ve Yörük çocukları bu kıl pırpıtlarla yağlı güreşe çıkarlardı. Pırpıtı yağlı güreşte sadece küçük boy pehlivanlar giyebilir daha yukarı boylarda güreşen pehlivanlar kispet giymek zorundadır. (Erdem, 2010: 52).

1.8.4. Kırmızı Dipli Mum

Kırkpınar yağlı güreşlerinin gelenekselleşen davet simgesi Kırmızı Dipli Mum'dur. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine bir davet aracı olarak kullanılan Kırmızı Dipli Mum Anadolu'nun çeşitli yerlerinde düğüne davet etme aracı olarak da kullanılmaktadır.

Şekil 8: Kırmızı dipli mum

Kaynak: http://marmarahaber.gov.tr/NewsDetails.aspx?id=2400. E.T. 09/07/2019

Eski dönemlerde kullanılan kırmızı dipli mum davet etme araçlarından biridir. Köy ve kasabalarda kahvelerin yüksekçe yerlerine asılan mumlar herkes tarafından Kırkpınar güreşlerine davet geldiğini anlardı. Mart ayı başladığında ağlığı devralan

kişiler köylere, kasabalara, pehlivanlara ve tanınmış kişilere panayırın ne zaman açılacağını, güreşlerin hangi tarihte yapılacağı mühürlü kırmızı dipli mumlar göndererek bildirilmektedir.

1.8.5. Zembil

Zembil saz bitkisinden örülen veya dokunan saplı torba şeklinde bir taşıma aracıdır. Günümüzde sepetçilik zanaatı ile uğraşan kişiler tarafından saz, kaytan, söğüt, fındık dalları kullanılarak çeşitli teknik ve şekillerde yapılan zembiller bulunmaktadır.

Kispet taşıma ve saklamada kullanılan zembil saz liflerinden bez ayağı dokuma tekniği ile dokunarak ve kenar kısımlarından dikilerek yapılmaktadır. Kispet temizlendikten sonra zembilin içinde muhafaza edilmektedir. Zembil gözenekli olması ve içerisine konan kispetin üzerinde bulunan yağı saz bitkisinin çekmesi sebebi ile en uygun saklama koşuludur.

Kispetin en büyük düşmanı faredir. Zembilin içerisine konan kispet havadar ve yüksek bir yere asılarak muhafaza edilmektedir. (İrfan Şahin k.k.2)

Şekil 9: Zembil ustası Cemile Yavaş

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 131 – **Fotoğraf:** Doğanay Çevik

1.8.6. Ödüller

Ödül yağlı güreşte, güreşi kazanan sporcuya verilen canlı hayvan, giysi, kumaş, şal, çevre, havlu vb. kullanım eşyalardır. Geçmiş dönemlerde düğünlerde yapılan güreşlerde pehlivanlar kuru üzümlü leblebi ve basma için güreşmişlerdir. (Nurgül Begiç, k.k. 3)

Güreşlerde ödül yerine öndül peşkeş ve bahşiş kelimeleri de kullanılmıştır. Eski dönemlerde ödül olarak verilecek canlı hayvanlar güreş alanının bir yerinde bağlı olarak, para, kumaş ve eşya gibi olanlarda hakem heyetinin önüne dikilen ve adına askı denilen sırığa asılarak herkesin görmesi sağlanmıştır. Cumhuriyet sonrası belediye ve kurumlar güreşlerde ödül yerine para vermeye başlamışlardır. (Can, 2013: 333).

Şekil 10: Güreş sonunda pehlivanlara verilen ödüller

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

Ödül en minik boydan başlamak üzere başpehlivanlara kadar her boyda galip gelen pehlivanlara verilmektedir. En büyük ödül başpehlivana verilmektedir.

Başpehlivanlığı üst üste üç yıl kazanan güreşçi altın kemerin daimi sahibi olmaktadır.

Ödül galip pehlivanları desteklemek diğerlerini de teşvik etmek amacıyla, güreşlerin ağası veya sahibi tarafından ortaya konulmaktadır. Ödülün cinsi ve miktarı boylara, güreşi düzenleyenin zenginliğine ve cömertliğine göre değişmektedir.

1.9. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNDE RİTÜELLER

1.9.1. Peşrev

Peşrev sözcüğünün aslı "piş-rev"dir. TDK Büyük Türkçe Sözlükte Peşrev: Pehlivanların güreşe başlamadan önce, ellerini birbirine ve uyluklarına vurarak sıçrayarak yaptıkları gösteri olarak tanımlanmaktadır (http://www.tdk.gov.tr). Peşrev Farsça'dan dilimize geçmiştir.

Şekil 11: Peşrev yapan pehlivanlar

Kaynak: https://pehlivanblog.wordpress.com/2017/07/12/pesrev-topraga-dokunma-renkli/ E.T. 09/06/2019

Peşrev bir ritüel olarak güreşe başlama ve güreşe hazırlık aşamasıdır. Peşrev esnasında yapılan her hareket kendi içinde manevi bir anlam taşımaktadır. Uyumlu bir şekilde yapılan ısınma hareketleri kasları güreşe hazırlamak amacıyla yapılmaktadır. Peşrevde hem ruhsal hem bedensel yönden pehlivan güreşe hazırlanmaktadır. Cazgırın dua okumasından sonra pehlivanlar çayırda ellerini vurarak meydanın ortasına gelirler, eğilip üç kez yeri öperler, ellerini yere koyup başlarına götürürler ve sonra ayrılarak farklı yönlere gitmektedir.

Birbirlerine sırtlarını dönen pehlivanlar peşrev yapmaya devam ederler. Bu hareket (yer öpme) "rakibin bastığı toprak bile benim başımın üstündedir" anlamına gelmektedir. Sırtları dönük olarak meydanın sonuna giden pehlivanlar seyircileri selamlayarak tekrar döner ve meydanın ortasında buluşurlar.

İlk buluşmada tokalaşıp dua ederler ve yine ayrı yönlere doğru dönüp peşreve devam ederler. Sonra seyirciler selamlanır ve meydanın ortasında ikinci kez buluşurlar. İkinci buluşmada pehlivanlar birbirlerinin sağ paçalarını yoklayarak gevşek olup olmadığını kontrol ederler. Paçaları sağlam değilse birbirlerini ikaz ederler.

Yine farklı yönlere doğru dağılıp peşrev yapmaya devam ederler. Üçüncü buluşmada meydanın ortasına geldiklerinde bu kez rakiplerinin sol paçalarını kontrol ederler. Dördüncü buluşmada sırtlarını sıvazlarlar. Beşinci ve altıncı buluşmada birbirlerinin kollarını tutarak sallarlar. Bu hareketle rakip güreşçi motive edilir. Yedinci buluşmada güreşe başlanır. (Gökkaya, 2014: 14).

1.9.2 Yağlanma

Yağlı güreşin olmazsa olmazı yağdır. Vücudun kavranması güç olsun diye pehlivanlar zeytinyağı ile yalanmaktadır. Yağlanma bu güreşi diğer güreşlerden ayıran en önemli özelliktir.

Pehlivanların işinin zorlaşması, yenme ve yenilmenin neredeyse güçleşmesinin sonucu yağlanmadır. Pehlivanlar yağlı olduğu için rakibin kispet dışında bir yerden tutması, oyun yapması ve yenmek neredeyse imkânsızdır.

Yağlanma geleneksel olarak şu şekilde yapılmaktadır; güreşe çıkacak pehlivanlar önce kispetlerini hiçbir yeri kuru kalmayacak şekilde bir gün önceden yağlamaktadır.

Kispetlerini giyip meydana gelen pehlivanlar yağ kazanlarının başına giderek sağ el ile sol omuza, göğüs ve kollara yağ sürmektedir. Sonra sol el ile sağ omuza, göğüs ve kollara yağ sürmektedir. Güreşecek rakipler de kazan başında birbirlerinin sırtlarına yağ sürmektedir. (Toksöz, vd. 2011: 316).

Kispet ilk kez giyilecek ise tamamı yağlanacak şekilde bir gün önceden zeytinyağında bekletilir. Giyecek olan pehlivan kendini yağladıktan sonra iki arkadaşı yardımı ile kispeti giydirilir. Güreşe çıkmadan 3-4 saat önce yapılan bu işlem kispetin güreşçinin vücut şeklini alması için uygulanır. (Adem Kayın, k.k.1).

Şekil 12: Yağlanan güreşçiler

Kaynak: http://www.wrestlingarena.info/Kirkpinar2010KucukOrtaBuyuk.html. E.T. 09/06/2019

Güreş esnasında yağının azaldığını düşünen pehlivanlar sahada bulunan ibrikçilerden yağ istemektedir. Pehlivan, rakip güreşçi ve hakemden izin aldığı takdirde yağ ve su ihtiyacını gidermektedir. (Erdem, 2010: 53).

Pehlivanın bu isteğini önce rakibine söylemesi kuraldır çünkü güreşçi güreşi soğutmak için böyle bir hileye de başvuruyor olabilir. Eğer yağ isteği az ise yağcı elindeki ibrikle yağ döker, pehlivan tamamen kurumuş ise tekrar kazan başına giderek vücudunun tamamını yağlamaktadır.

1.9.3. Yağ Kazanı

Kırkpınar güreşleri başladığında meydanın bir köşesinde pehlivanların soyunma odalarının yakınına yağ kazanları konulmaktadır. Güreşe çıkacak olan pehlivanlar önce kazan başına geçerek yağcının döktüğü yağ ile yağlanmaktadır. Yağlanma usulü, yağlı güreş kullarına uygun şekilde gerçekleştirilmektedir. Rakip güreşçiler de yağlanma esnasında birbirlerine yardım etmektedir. (Bilar, 2017: 73).

Şekil 13: Yağ kazanı

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

1.9.4. Salavatlanma - Dua

Yağlı güreş ve karakucak güreşlerinde pehlivanların meydana gelmeden önce cazgırın okuduğu şiir şeklinde yazılmış övgü ve tembih dolu sözlere salâvat denilmektedir.

Salâvatlar cazgırların kabiliyet yeteneğine göre ölçülü veya ölçüsüz okunmakta, bazı cazgırlar salâvatları doğaçlama bazıları ise önceden hazırlık yaparak okumaktadır.

Cazgırlar mizahi sözlerle seyircileri güldürmekte, fakat bu mizahların içerisinde genellikle düşünmeye sevk etme vardır.

Salâvatların en önemli özelliği pehlivanları güreşe hazırlamaktır. Salâvatlarda pehlivan özellikleri, namlı pehlivanlar, önemli din büyükleri hakkında hikâyeler, öğütler ve ikazlar yer almaktadır. (Erdem, 2010: 201).

1.9.5. Kırkpınar Marşı

Emekli müzik öğretmeni Beyazıt Sansı'nın 1995 yılında yazarak bestelediği, 9 kıtadan oluşan "Kırkpınar Marşı" Edirne Belediyesinin 2 Haziran 2004 tarihli Meclis toplantısında "Kırkpınar Marşı" Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin resmi marşı olarak çalınması kabul edilmiştir. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalinin açılışında bu marş seslendirilmektedir.

KIRKPINAR MARŞI

"Büyük efsaneyi görür gibiyim
Tarih dehlizinde yürür gibiyim
Eyvah! Heyecandan ölür gibiyim
Edirne kırkpınar er meydanında

Yıl bin üç yüz altmış bir, rum eline geçilir
Kırkpınar'ın suyundan kana kana içilir
Türk'ün başpehlivanı bu çayırda seçilir
Edirne kırkpınar er meydanında

Yirmi davul, yirmi zurna çalınır
Pehlivanlar, sıra sıra salınır
Her bir yiğit namı ile anılır
Edirne kırkpınar er meydanında

Bu ne yüce onur, ne asil gurur

Şölen var edirne'de davullar vurur
Yağız pehlivanlar nara savurur
Edirne kırkpınar er meydanında

Kırkpınar ağası ağalar hası
Kırkpınar'da ağa, tarih mirası
Yaşar her ağa'nın bir hatırası
Edirne kırkpınar er meydanında

Davut sesli cazgır, güreş okuyor
Ter bulaşmış çimen yağa kokuyor
Altı yüz yıl tarih gerçek oluyor
Edirne kırkpınar er meydanında

Dünyada yiğitlik mertlik simgesi
Türk'ün öz sporu yağlı güreşi
Yaşatır edirne belediyesi
Edirne kırkpınar er meydanında

Edirne dünyada türkiye'nindir
Kırkpınar türkiye'de edirne'nindir
Yaşayan bir efsane bir ananedir
Edirne kırkpınar er meydanında"

Söz&Müzik: Beyazıt SANSI-1995- EDİRNE (Bilar, 2017: 77).

1.9.6. Güreş Havası

Spor yarışmalarında yapılan sporun hareketlerine uyan ritimde müzik çalmak çok eski bir Türk geleneğidir. Yağlı güreşlerde güreş havası çalan müzisyen güreşi iyi bilir ve güreşin akışına uygun havalarla güreşçilere yön verir. Güreşe peşrev yapılırken güreş havalarından "ağırlama" müziği ile başlanmaktadır.

Güreşin heyecanının yükseldiği anda "cengavi" havası çalınmaktadır. Pehlivan Havaları sadece yağlı güreş festivali için özel olarak çalınmaktadır. Yağlı güreş havalarında ritim güreşin temposuna göre hızlı veya yavaş olarak davul zurna ekibi tarafından çalınmaktadır. Pasif güreşen güreşçiler, katılımcıların beklediği performansı göstermeyen pehlivanlar müziğin yükselen ve hızlanan ritmi ile uyarılmaktadır. (Gökkaya, 2014: 14).

1.10. KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİNİN TEMEL AKTÖRLERİ

1.10.1. Pehlivan

TDK Büyük Türkçe Sözlükte Pehlivan: Güreşçi, boylu boslu ve güçlü kimse olarak tanımlanmaktadır. Anadolu'da yağlı güreşçiler için kullanılan pehlivan kelimesinin, Farsça "iri yarı ve güçlü kimse" anlamındaki "pehlevan" dan dilimize geçmiştir.. Pehlevan : "İl, şehir koruyan, savaşçı, bekçi" anlamında da kullanılmıştır.

Şekil 14: Pehlivan Ahmet Taşçı ve çırağı

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 92 – **Fotoğraf:** Doğanay Çevik

16. yüzyıla kadar pehlivan sıfatını alabilmek için; yiğit ve kahraman savaşçı olmak şarttı. 16 yüzyıldan sonra ise sadece okçuluk, güreş ve benzeri spor yapan kişilere pehlivan sıfatı verilmeye başlanmıştır. Tanzimat'tan sonra ise "pehlivan" kavramı batılılaşma ile birlikte sadece güreşçiler için kullanılamaya başlanmıştır. (Özdemir, 2018: 23).

1.10.2. Kırkpınar Ağası

Kırkpınar ağası yağlı güreşlerin yapıldığı ilk yıllarda halkın saygı gösterdiği güvendiği eski-yaşlı pehlivan, köy ağları veya güreşten anlayan kişiler tarafından seçilmektedir. Kurallara uygun hareket edilmesi için güreş meydanında güreşleri ağlar kontrol etmektedir. Pehlivanlara ödül verme görevi de ağların görevidir.

Kırkpınar yağlı güreşlerinin sembolleri arasında önemli bir yer teşkil eden Kırkpınar ağası güreşleri düzenleyen, pehlivanları güreşe davet eden, gelen konukları ağırlayarak yemek ve yatacak yer temini sağlayan, gelenek ve göreneklere uygun şekilde güreşlerin yapılmasını sağlayan, ödülleri veren, güvenlik ve düzeni sağlayan kişidir. Günümüzde Kırkpınar Ağsı bu faaliyetlerin çoğunu karşılayamadığından masrafların büyük bir bölümünü Edirne Belediyesi karşılamaktadır. (Gökkaya, 2014: 15).

Şekil 15: Ağa ve cazgır kıyafeti

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

Kırkpınar Yağlı güreşlerinde ağların güreşleri yönetmek, güreş esnasında haksızlık ve hukuksuzluk yapıldığında güreşlere müdahale etme hakkına sahiptirler. Günümüzde Kırkpınar Yağlı güreşlerinde ağalık seçimi açık artırmayla yapılmaktadır. Açık arttırmada en yüksek teklifi veren gelecek yılın Kırkpınar Ağası ilan edilmektedir.

1.10.3. Cazgır

Halk arasında çok konuşan kişi için kullanılan cazgır; pehlivanları yüksek sesle izleyicilere tanıtan, dua okuyarak onları güreş alanına yollayan kişidir. Türkiye Güreş Federasyonu Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş yönetmeliğinde cazgır; pehlivanları boylarına göre maniler söyleyerek takdim eden kişi olarak ifade edilmektedir.

Cazgır; Er Meydanında Belediye Başkanı, Vali, Siyasi Parti Lideri, Milletvekili, Bakan, Cumhurbaşkanı gibi önemli kişileri makamlarına uygun söz ve maniler okuyarak seyircilere tanıtan ve pehlivanları salavatlayıp, dualadıktan sonra çayıra göndererek güreşi başlatan kişidir.

Şekil 16: Mani okuyan cazgır Pele Mehmet

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 186 – **Fotoğraf:** Orhan Kaymak

Cazgır, güreşten iyi anlayan, güreşlerin sonuçlarını önceden tahmin edebilen, güreşecek pehlivanların özelliklerini, uyguladıkları oyunları, kazandıkları müsabakaları bilen ve dua okuma kabiliyetine sahip görgülü kişilerdir.

Cazgırlar genellikle daha önce pehlivanlık yapmış, güreş ve sporla alakası olan kişiler arasından seçilmektedir. Cazgırlar dualarını okurken eşleştirdiği pehlivanların kuvvetli yönlerini söyleyerek hasmını uyararak nasihat etmektedir.

Dua kurallarına uygun şekilde, mısraları dizerek hazırladığı manileri meydanlarda gür bir sesle okuması cazgırın önemli özelliklerdendir. Cazgır meydandaki birliği ve düzeni korumaya çalışmaktadır. Cazgırın söylemleri pehlivanlarda şevklenme, heyecan ve uyarıcı etki yapmaktadır. (Dervişoğlu, 2014: 194).

Pele Mehmet'in güreş manileri;

"Üçyüz minareden ezan sesi midir gelen?

Kırk davulun sesi midir?

Yoksa Koca Yusuf mudur gelen?

Sarayiçi kaynıyor Adalı mıdır eğlenen?

Hayda bire Aliço uyuyor musun?

Kıran kırana güreş var duymuyor musun?

Pehlivan pehlivan!

Ordulunun (Mustafa) daldığı gibi,

Aydın Demir'in paça kazığı yaptığı gibi,

Hüseyin Çokal'ın kündeye kaldırdığı gibi,

Ahmet Taşçı'nın iç kazık ters paçayı yaptığı gibi,

Rakibe daşacak hızınız olsun.

Öyle güreşler yapın ki,

Yere gelmeyecek diziniz olsun." (Toksöz vd. 2011: 213).

Pehlivanlar cazgırların okuduğu maniler sayesinde, beden gücünden çok akıl gücüne güvenmeyi, sonuç ne olursa olsun rakibiyle dost kalmayı, kuvvetiyle kurumlu olmamayı, geçmişte yaşamış efsane pehlivanlar gibi kendisinin de bir gün elden ayaktan düşeceğini öğrenirler.

> *"Cazgır güreş başlamadan önce vakur bir şekilde ağır ağır yürüyerek meydanın tam ortasına gelir. Eşleştirdiği pehlivanları yanına çağırır yönlerini yine kıbleye çevirir. Ellerini her ikisinin sırtlarına vurarak rükûa varır gibi eğilip ellerini diz kapaklarına koymalarını söyler. İki pehlivanın arkalarında durur sağ elini sağdakinin sırtına, sol elini soldakinin sırtına vurur.*
>
> *Cazgır salâvatlamalar okuduktan sonra pehlivanları ermeydanına gönderir. Pehlivanlar davul zurnalar eşliğinde önce peşrev yapıp güreşe başlarlar. Cazgır güreşmek için soyunmuş pehlivanları sıraya dizer içlerinde alt boydan üst boya kadar güreşmesi gerekenler varsa onları ayırır. Diğerlerini de kuvvetlerine göre birbirleriyle eşleştirir.*
>
> *Eşlenen pehlivanlar yüzlerini kıbleye dönerek kollarını çaprazlama bağlayarak el ele tutuşurlar. Bu şekilde dualarını okur eğer güreşçiler tanınmış güreşçi ise Cazgır ayrı ayrı pehlivanların arkasında durarak dualarını okur".*(Dervişoğlu, 2014: 195).

Cazgırlık pehlivanlıkta olduğu gibi usta-çırak ilişkisi geleneğine sahiptir. Cazgırlığa ilgi duyan kişiler geçmişte genellikle belli bir ustanın yanında güreşlere katılarak deneyim kazanmış kişilerdir. Cazgırlar genellikle daha önce pehlivan olan ya da güreşle, sporla ilgisi olan kişilerdir. Günümüzde cazgırlık yapabilmek için Türkiye Güreş Federasyonu'nda lisans alma zorunluluğu vardır. (Toksöz, 2011: 184).

1.10.4 Davul ve Zurna

> *"Batı Türkçesi'nde "**Davul**" veya "**Tavul**" şeklinde kullanılan bu sözcüğe, Altay şamanları "**Tüngür**" veya "**Çoluu**" derler. Onlarca kutsal bilinip, ölmüş bir şamanın suretini temsil eder. İlk defa İsmail*

*Peygamber zamanında çalındığı sanılan davulu, eski Türkler, önceleri yalnız savaş aracı olarak kullandılar. Savaş, davulun çalması ile başlardı. Sonraları davula "**Boru**" da eşlik etmeye başladı.*

Türkler, Müslüman olmadan önce (Şaman) dininde iken, kutsal saydıkları davulu, Müslüman olduktan sonra da kutsal bilmeye devam ettiler. Bağımsız devlet olmanın simgesi olarak tanındı. Osmanlıların "Nöbet"lerde ilk çaldıkları "Tabıl-ı kebir" Bursa'daki Orhangazi Camii'nde yüzyıllarca asılı olarak korundu."(Kahraman, 1989: 28-29)

Şekil 17: Davul-Zurna ekibi kıyafeti

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

*"Zurna sözcüğü eski belgelerde **sur-nay** şeklinde kullanılmıştır. Yüksek perdeli bir çalgı olan zurnanın, iysi kırmızı erik veya şimşir ağacından yapılır. Ucuna da buğday kamışı takılarak çalınır. Üst kısmında (7) ve altında da (1) deliği vardır. Sesi davulun sesi gibi*

insanlar ve özellikle atlar üzerinde nedeninin anlatılması güç bir etki yapar.

Zurnanın sesini duyan atlar nasıl ki kulaklarını diker koşmak için titizlenir, heyecanlanır ve duygulanırsa, güreşçiler de aynı heyecanı duyarlar. Başka vurgulu ve nefesli çalgıların niçin bu etkiyi yapmadığını anlatabilmek güçtür. Fakat bu bir gerçektir."(Kahraman, 1989: 31-32).

Şekil 18: Davul-Zurna ekibi -Zurnacı

Kaynak: Toksöz vd. 2011: 271 – **Fotoğraf:** Berkant Çolak

Davul ve zurna yağlı güreş sporunun vazgeçilmez öğelerindendir. Kahramanlık, cesaret ve isteklilik arttırmaya yönelik, pehlivanları güreşe teşvik etmek için davul zurna çalınmaktadır. Davul ve zurnacılar pasif güreşen pehlivanları uyarmak için ritimde iniş ve çıkışlar yapmaktadır. Yağlı Güreş Festivali'nin en önemli unsurlarından olan davul ve zurnacılar, çalgı aleti çalmayı usta-çırak ilişkisi içinde öğrenmektedir.

1.10.5. Yağcı

Yağlı güreşin en önemli özelliği güreşçilerin vücutlarını yağlayarak güreşmeleridir. Güreş esnasında pehlivanların kuruyan vücutlarını tekrar yağlamak için çayırda yağcılar bulunmaktadır. Yağının azaldığını düşünen pehlivanlar sahada bulunan yağcılardan yağ istemektedir.

Rakibinden ve hakemden izin aldığı takdirde pehlivanlar çayırda dolaşan yağcılardan yağ istemektedir. Pehlivanın bu isteğini önce rakibine söylemesi kuraldır çünkü güreşçi güreşi soğutmak için böyle bir hileye de başvuruyor olabilir. (Adem Kayın, k.k.1).

1.9.6. Bezci

Yağlı güreşi zor hale getiren durumlardan birisi de pehlivanın gözüne yağ kaçmasıdır. Güreş esnasında çayırda bezciler bulunmaktadır. Bezciler gözlerine yağ kaçan pehlivanların ihtiyaç duyduklarında bez ihtiyacını karşılamaktadır.

Bezler yağı çekmesi için saf pamuktan dokunmuş tülbentlerden yapılmaktadır. Pehlivan rakibinden ve hakemden izin aldıktan sonra gözlerini silebilir aksi takdirde rakibi tarafından yere düşürülürse yenik sayılmaktadır.

1.10.7. Yağlı Güreş Hakemleri

TDK Büyük Türkçe Sözlükte hakem; spor müsabakalarını kurallara uygun ve tarafsız olarak yöneten kimse olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş dönemlerde hakemler güreş düzenlenen yerlerde bulunan esnaf, güreşten anlayanlar ve eski pehlivanlar arasından seçilirdi. Günümüzde yağlı güreşlerde hakemlik yapma şartları Türkiye Güreş Federasyonu tarafından düzenlenmektedir. (Gökkaya, 2014: 14).

Güreş hakemlerinin görevleri; güreşe başlamadan önce güreşçilerin kura çekerek eşleşmesini sağlamak, yenme ve yenilmeleri tespit etmek, yağlı güreş kurallarının uygulanmasını izlemek, pehlivanlar arasında çıkabilecek anlaşmazlıklara müdahale etmektir.

Şekil 19: Yağlı güreş hakemleri

Kaynak: http://www.afyonanahaber.com.tr/service/amp/666-elmali-yagli-guresleri-40780h.htm E.T. 09/06/2019

Yağlı güreşlerde meydanlarda görev yapan hakemlere meydan hakemi adı verilir. Meydan hakemleri güreş müsabakasında aynı anda en çok üç çift pehlivanı izleyecek sayıda görevlendirilir. Meydanda kule hakemi kurulu tarafından seçilen hakem, meydan başhakemi olarak görev yapmaktadır. (Toksöz, vd. 2011: 329).

2. BÖLÜM: GELENEKSEL GÜREŞ KIYAFETLERİ

2.1. ABA GÜREŞİ KIYAFETİ

Aba güreşleri Türk milletine ait folklorik özellik taşıyan kültür değerlerinin en güzel örneklerindendir. Adını giysisinden alan aba güreşinde kıyafet olarak aba giyilmekte ve bele kemer-kuşak takılmaktadır. Vücudun alt kısmına şort altlıklar giyilmektedir.

Özellikle Hatay ve Gaziantep yöresinde yaygın olarak yapılmaktadır. Gaziantep ilinde yapılan aba güreşine "Aşırtmalı Aba Güreşi", Hatay ilinde yapılan aba güreşine "Kapışmalı Aba güreşi" denmektedir.

Şekil 20-21: Aba güreş kıyafeti ön ve arka görünüşü

Kaynak: Kırgızistan Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Koleksiyonu - Heves Kayın- 24 Kasım 2018

Aba keçi kılından, deve ve koyunyününden elde edilen ipliklerle el tezgâhlarında dokunmaktadır. Genellikle kırmızı-beyaz, siyah-kırmızı renklerde dokumalardan yapılmaktadır.

Bel kısmına sağlam ve genişçe puçu veya kuşak bağlanmaktadır. Güreş tutuşurken giyilecek abalar kolsuz, önü açık, boyu diz kapağına kadar inecek uzunlukta olmalıdır. Güreşçiler ayak kısımlarına diz kapağını geçmeyecek şekilde şort veya konçek (uzun don) giymektedir. (İşler, 2013: 66).

Şekil 22: Aba güreşi kıyafeti

Kaynak: https://gsdf.gov.tr/tr/album/asirtmali-ve-kapismali-aba-guresi-fotograflari-E.T. 09/06/2019

2.2. ŞALVAR GÜREŞİ KIYAFETİ

"Şalvar Güreşi" ya da "Don Güreşi" güreşçilerin geniş ve ağız kısımları sağlam şalvar giyerek, belden yukarısı ve ayakların çıplak olarak yapıldığı güreş türüdür. Önceleri pırpıt ve kispet uzunluğunda ve geleneksel yöntemlerle dikilen şalvarlarla yapılan bu güreşler günümüzde bu zanaatı icra eden kişilerin kalmaması sebebi ile hazır giyim şalvarlar giyilerek yapılmaktadır.

Şalvar güreşi çok eski çağlarda Türkmenlerde yapılan bir güreş çeşididir. Türkiye'de Kahramanmaraş ili, ilçe ve köylerinde geleneksel olarak yapılmaktadır. Şalvar güreşinde bütün oyunlar şalvar üzerinden yapılmaktadır. Şalvar güreşinde arkadan çökme yasaktır, güreş oyunu ayakta yapılmaktadır. (İşler, 2013: 81-82).

Şekil 23: Şalvar güreşi kıyafeti

Kaynak: https://gsdf.gov.tr/tr/album/salvar-guresi-fotograflari- E.T. 09/06/2019

2.3. KARAKUCAK GÜREŞ KIYAFETİ

Karakucak güreşi, Türk güreşinin temelini oluşturan en eski güreş türüdür. Yüzyıllar boyunca şekil ve kural itibarıyla çok az bir değişim göstermiştir. Kökeni Orta Asya'ya kadar uzanan Karakucak güreşi günümüz minder güreşlerinin sistemleştirilmiş şeklidir.

Günümüzde daha çok yağlı güreşlerin yapılamadığı Sivas, Erzincan, Yozgat, Amasya, Tokat, Çorum, Samsun, Erzurum ve Kahramanmaraş illerinde düğün, bayram, festival ve kültürel şenliklerde yapılan güreş türüdür.

Karakucak güreşlerinde pehlivanlar, keçi kılından dokunmuş, branda veya çadır bezi gibi kumaşlardan dikilen pırpıt adı verilen özel bir giysi giymektedirler. Bazı bölgelerde pırpıta kispet de denilmektedir. Pırpıt dikilirken kasnak bölgesinde deri kullanılmamaktadır. (Şahin, 2004: 44).

Şekil 24: Karakucak güreş kıyafeti pırpıt

Kaynak: http://www.marasnews.com/kahramanmaras-karakucak-guresleri-26-kez-yapildi/15539/- E.T. 09/06/2019

BÖLÜM 3: KİSPET VE KİSPET YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

3.1. KİSPET

Yağlı güreşlerin en önemli simgesi Kispet'tir. Kispet, güreş esnasında pehlivanların giydikleri, belden diz altına kadar uzanan, dar paçalı deriden dikilen pantolondur. Kispet, kisvet, kıspet halk arasında pek çok şekilde kullanılmaktadır."Kisvet" sözcüğü Türk diline, Arapça ve Farsça'ya ilgi duyan Selçuklular zamanında geçmiştir.

"Kisvet" sözcüğü Türk diline, Arapça ve Farsça'ya ilgi duyan Selçuklular zamanında geçmiştir. 1653'te gezdiği Edirne Güreşçiler Tekkesi'ni Evliya Çelebi; "Kırkar, ellişer okka gelen camus derilerinden yağlı kisbetleri ve nice elvan alat-ı pehlivani meydan-ı muhabbetleri üzre maslubdur." diyerek anlatmaktadır. (Evliya Çelebi, 1970: 329-330).

Yağlı güreş yapılırken pehlivanın güreş üzerinde bulunan tek giysi kispettir. Kispet gelenekselleşen giyinme ritüeli ile kültürel bir objedir. Giyilmesi sırasında uyulması gereken bazı kurallar vardır.

Ustasının takdirini kazanmamış güreşçiye kispet giydirilmemektedir. Ustaları tarafından kispet giymeye layık görülen pehlivanlar için kispet giyme töreni yapılmaktadır. Bu törende çırak pehlivan, ustasının ve yaşlı diğer pehlivanların ellerini öperek, onların dualarını alır ve rakibiyle gösteri güreşi yapmaktadır. Törene gelen misafirleri genç pehlivanın ailesi ağırlamaktadır. Törende yağ kazanı ve ibriğin içine bir miktar gülsuyu dökülmektedir. (Köse, 1990: 87).

Pehlivanlar için kispetleri çok önemlidir. Kispet giymiş pehlivanlar toplum tarafından kabul görmüş ve saygınlık kazanmış sporcu olarak bilinmektedir. (Gül vd., 2015: 55).

Pehlivanlar güreş meydana çıkacağı zaman kispeti giymeden önce iki rekât namaz kılar, yere çökerek dualar okumaktadır. Kasnak bölümünün ön kısmı öpülerek başa konmaktadır. Kispet giyilirken önce sağ ayak, sonra sol ayak geçirilerek

giyilmektedir. Çıkarılırken de aynı şekilde önce sağ ayak, sonra sol ayak çıkarılarak kasnak bölümü öpülmektedir. (Güven, 1999: 74).

Pehlivanın güreşirken vücudunun kispetle uyum içinde olması gerekmektedir. Güreşte kispetin pehlivanın başarı oranını arttırması veya düşürmesi bu uyum ile doğru orantılıdır. Kispetin pehlivana tam uyum sağlaması kispet ustasının titiz çalışmasının bir sonucudur. Bir kispeti pehlivana uygun ölçülerde biçmek, dikmekten daha önemlidir. Güreş esnasında kispet üzerinden yapılan oyunlarda kasnaktan tutularak kispeti sıyrılan pehlivanlar yenik sayılmaktadır. (Kahraman, 1989: 89).

Kispet pehlivanın rahat hareket etmesini kısıtlayacak kadar dar veya rakibinin işini kolaylaştıracak kadar geniş olursa başarı şansını doğrudan etkilemektedir. Pehlivanlar kendilerine özel diktirdikleri kispetlerine çok önem verirler ve bu önemi "Kispet pehlivanın yarısıdır" diyerek ifade etmektedirler (Kahraman, 1989: 96).

Şekil 25-26: Kispetin ön ve arka görünüşü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2. KİSPETİN BÖLÜMLERİ

Kispet ortalama 40-45 parçadan meydana gelmektedir. Birleştirme işlemi yaklaşık 60 metre iplik kullanılarak ve el dikişi ile yapılmaktadır. Paça ve hazne bölümünde 1,2 mm. kasnak bölümünde 1,3 mm. kalınlığında vidala deri kullanılmaktadır.

3.2.1. Kasnak (Paşkavz) Bölümü:

Kasnak bölümü kispetin bel ve kalça kısmına gelen yeridir. 3 büyük parça 2 tane de destek parçadan oluşmaktadır. Güreş esnasında pehlivanlar tarafından yapılan oyunlar kasnak bölümünden yapılmaktadır bu yüzden kasnak bölümü kispetin en önemli bölümüdür.

Kispetin en sert olması gereken bölümüdür. Güreş esnasında el ile kavramanın zor olması için kasnak bölümü 5-6 kat deri üst üste gelecek şekilde dikimi yapılmaktadır. Bu bölümde makinede yapılan işlemeler ile üzerinde süsleme dikişleri bulunmaktadır.

Kasnağın ön kısmı göbeğin alt kısmına gelecek şekilde kavis verilmektedir. Eğer yüksek yapılırsa güreş esnasında pehlivana mide bulantısı yapmaktadır. Kasnağın ön kısmına açılıp kapanmasını sağlamak amacıyla bir ip geçirilmektedir.

Bu iplik sızal halat adında İzmir-Tire bölgesinde ketenden üretimi yapılan yaklaşık 1 cm kalınlığında sağlam bir iptir. Kasnağın ön üst kısmına denk gelen ve şak adı verilen yarıktan geçirilerek bağlanmaktadır. Kasnak bölümüne paşkavz da denmektedir. (Bilgin, 1994: 42).

Şekil 27: Kispetin kasnak Bölümü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2.2. Arka Bölümü

Kispetin arka kısmına gelen bölümüdür. Arka kısım rahat ve geniş yapılmaktadır. Bu bölüme pehlivanlar kendi isimlerini yazdırmaktadır. Sponsorlar ve bağlı oldukları belediyelerin isimleri de bu bölüme yazılmaktadır.

Yazma işlemi için perçin adı verilen deri çivileri kullanılmaktadır. Kispetinin arka bölümünde ayna kullanılan kispetler de bulunmaktadır. Bu kispetleri kullanan pehlivanlar aynalı pehlivan diye anılmaktadır.

Şekil 28: Kispetin arka bölümü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2.3. Hazne Bölümü

Kispetin apış arasına gelen kısmıdır. 3 parçadan oluşur. Hazne yapmak için en uygun deri hayvanın bacaklarının iç kısmına denk gelen yumuşak kısımlardır. (Gökkaya, 2014: 50).

Bu bölümün pehlivanı rahatsız etmemesi için sadece dış çevresine nakış yapılır. Haznenin yapımında hayvanın bacaklarının iç kısmına denk gelen yumuşak deriler kullanılmaktadır. Hazne için 2 büyük parça 2 tane de destek parça kullanılmaktadır. (İrfan Şahin, k.k.2)

Şekil 29: Kispetin hazne bölümü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2.4. Bacak Bölümü

Kispetin en büyük iki parçası bacak kısımlarıdır. Bu bölüme 1,2mm kalınlığında yumuşak işlenmiş deri tercih edilmektedir.

Bacak bölümü için kullanılacak deride bıçak kaçıklarının olmamasına dikkat edilmektedir. Eğer küçük kaçıklar varsa kispetin işleme bölümüne denk getirilmektedir.

Bu bölüme 1,2 mm. kalınlığında yumuşak işlenmiş deri tercih edilmektedir. Bacak bölümü oyluk, paça ve şiraze olmak üzere 3 bölüme ayrılmaktadır.

3.2.4.1. Oyluk

Kasnak bölümü ile paça bölümü arasında kalan kısımdır. Bu bölüm vücudu sıkmayacak şekilde yapılmaktadır.

Kispet ustaları bu bölümde ön kısımlara gelecek yerlere dikişlerle süsleme yapmaktadırlar. Bu nakışlar yağlı güreş oyunlarında rakip güreşçinin dirsek hizasına kadar yapılmaktadır. Amacı rakip pehlivanın düz deriye ulaşarak kispeti tutmasını zorlaştırmaktır. (Adem Kayın, k.k.1).

Şekil 30-31: Oyluk bölümü dış kısmı ve iç kısmı

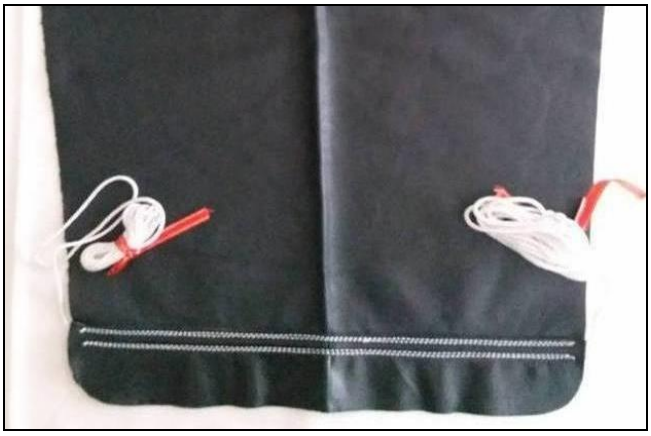
Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2.4.2. Paça

Kispetin diz ile şiraze arasındaki bölümüdür. Paça bağlanırken bacak ile kispet arasına paçabend adı verilen keçe parça konulmaktadır.

Paça, paça bendin üzerine çekilir, diz kapağının altına sarılır ve üstten yaklaşık 3 mt. paça ipi ile üç kat olarak sıkıca sarılarak bağlanmaktadır. Paça bölümü kasnak gibi en çok oyun yapılan bölümdür.

Paça bölümünün sıkı bir şekilde bağlanarak rakip güreşçinin parmakların paçaya girmemesi için önlem alınmaktadır. Kispet paçasının dizden yukarı doğru yırtılması yenik sayılma sebebidir. (Kahraman, 1989: 89).

Şekil 32: Paça Bölümü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.2.4.3. Şiraze

Kispetin en alt bölümüdür. Kispet ustaları şiraze bölümünü süslü durması için uç kısımlarını üçgen biçiminde kesik kesik yapmaktadır. (Dervişoğlu, 2014: 249).

Şekil 33: Şiraze Bölümü

Kaynak: Adem Kayın Kispet Atölyesi- Heves Kayın- 05.05.2019

3.3. KİSPET YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

3.3.1. Dericilik

Dericilik ilk çağlardan beri insanlığın doğa koşullarıyla mücadele edebilmek için korunma, örtünme, barınma ihtiyaçları sonucunda ortaya çıkmış, derinin sanat ürünü olarak insan yaşamında yer alması ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak kullanılması ise deriyi tabaklamayı keşfetmeleri ile başlamıştır.

Sağlam ve dayanıklı bir malzeme olmasının sonucunda deri ve deriden elde edilen eşyalar, insanoğlunun gelişimine paralel olarak giyim aksesuarlarında, çadır dekorasyonunda, kap kacak yapımında, savaş aletleri kılıflarının yapımında vazgeçilmez eşyalardan biri olarak yerini almıştır.

Derinin işlenmesi ve günlük yaşamda farklı alanlarda kullanılması, hayvanların evcilleştirilmesi ile yeni bir sürece girmiştir. Yerleşik ve göçebe Türkler hayvancılığı yaşantılarının merkezine alarak, deri işlemeciliğine erken çağlarda yönelmişlerdir. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 15).

Derinin ilk örneklerine Mısır'da yapılan kazılarda rastlanılmıştır. Mısır'daki doğa koşullarının elverişliliği sebebi ile bulunan deri örnekleri bozulmadan günümüze kadar gelebilmiştir. Mısır'da yapılan kazılarda M.Ö. 1250 yıllarında kullanıldığı anlaşılan tabanı kösele, üstü palmiye ve hurma yapraklarından yapılmış sandaletlerden bahsedilmektedir. (Tekin, 1992: 2).

İkinci doğal örnekler ise, Orta Asya'da Altay Dağları'nda Pazırık bölgesinde buzullar altında bulunan Hun Türklerine ait Pazırık Kurganı'ndan çıkartılmıştır. Hayvan mücadelesinin işlendiği keçe üzerine deri aplike eğer örtüsü, deriden giysiler, eğer koşum takımları, kap kacak ve aplike süslemeler kurganda bulunan eşyalar arasında yer almaktadır.

Buluntuların örnekleri bugün Leningrad Hermitaj Müzesi'nde sergilenmektedir. Pazırık kurganlarında bulunan keçe üzerindeki deri aplikelerin Türklerin derinin sepilemesinde, boyanmasında ve süsleme işçiliğinde diğer kültürlere göre ileri bir konumda olduklarının göstergesidir.

Şekil 34: Pazırık Kurganında bulunan keçe üzerine deri aplike eğer örtüsü

Kaynak: https://onturk.org/2012/06/16/pazirik-kurganlari-turk-eserleri/- E.T. 09/06/2019

İlk dönem Orta Asya Türk toplumlarında koyun, keçi, at, deve ve öküz gibi hayvanların bol miktarda bulunması, deri işçiliğini geliştirmiş ve bundan dolayı debbağlık, saraçlık, çizmecilik gibi sanat dalları ortaya çıkmıştır. (Tekin, 1992: 2).

Anadolu Selçuklu ve beylikler döneminde derinin sanatsal bir ürün olarak işlenmesi daha da artmış, çanta, kemer, ayakkabı, aksesuar, ciltçilik gibi deri işlerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Dericiliğin yoğunlaştığı Kayseri, Diyarbakır ve Kastamonu illerinin yanında, boyamacılıkta ileri olan Kırşehir, Konya, Tokat ve Sivas gibi iller dokumacılıkta olduğu gibi dericilikte de ileri derecede gelişme kaynağı olmuşlardır. (Arıtan, 2015: 127)

Osmanlı Devletinde 16. ve 17. yüzyılda altın çağını yaşamış olan dericilik sanatı 18. y.y.'da dünyanın en kaliteli derilerini üretmiştir. Sahtiyan adı verilen ve bütün dünyada tanınan derinin üretimi Türk dericilerinin eseridir. Tüm dünyada Türklerin

icadı olarak bilinen Sahtiyan derisi İngiliz literatürüne "Turkish Leather" olarak geçmektedir.

Saray atölyelerinde üretilen ince işçilik ve güzel süslemeleri ile dikkat çeken cilt kapları, hurçlar, farklı amaçlar için kullanılan sandıklar, keseler, giyim eşyaları, kalkanlar, ok ve yay kılıfları, eğer ve at koşum takımları karagöz figürleri, çanta ve kemerler vb. eşyalardan oluşmaktadır.

20. yüzyıla kadar babadan oğula geleneksel yöntemler korunarak icra edilen bir meslek kolu olan dericiliğin, işlenme ve tabaklanma yöntemleri sır gibi saklanmaktadır.

Cumhuriyet dönemi ve sanayileşme ile birlikte dericilik fabrikalarda seri üretime geçmiştir. Günümüzde dericilik büyük bir sanayi kolu haline gelmiştir. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 58).

3.3.2. Derinin Tanımı, Yapısı ve Elde Edilmesi

Deri, canlı vücudunu kaplayan kıl, yün, pul veya tüy kaplı, kalın, sert yapıda, dayanıklı ve esnek tabakadır. Hayvan derisi kullanılacak alana uygun şekilde teknik yöntemlerle işlenildiği takdirde kullanıma elverişli değerli madde niteliği kazanmaktadır. Kullanılacak deriler piyasaya sürülmeden önce birtakım işlemlerden geçmektedir. İşlem görmemiş derilere " ham deri" , işlem görmüş deriye "mamul deri" denir.

Derinin yapısı incelendiğinde genel olarak 3 tabakadan oluşmaktadır. Bunların en dıştakine "epidermis", ortadakine "derma"veya "corium", içtekine ise "adiposa" diğer bir adıyla ıslak yağ doku denir. (Yıldız, 1993: 239).

Deri tabakasının en üst kısımda bulunan üst deri (epidermis) toplam deri kalınlığının %1'ni, öz deri (corium) tabakası % 85'ni, en alt tabaka (subcutis) ise %15'ni oluşturmaktadır. Deri tabakasında %70 su, %30 protein, % 1.8 yağ, yüzde % 00,2 oranında mineraller bulunmaktadır. Deri içeriğinde bulunan bu minerallerden dolayı kimyasal yapıdadır. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 70-71).

Derinin en üstte bulunan ince koruyucu tabakası olan epidermis ölünce pul pul dökülmektedir. Epidermis iç kısımlara indikçe daha canlı olan hücrelerden oluşmaktadır. En dıştaki ölü hücreler kabuk durumundadır. Bu tabakada tırnak, boynuz, kıl ve tüyler bulunur ve devamlı kendini yenilemektedir. Deriye esneklik veren bu ince epidermis derinin üretim amacı ile işlenmesi sırasında kaldırılmaktadır. Derinin üretiminde kullanılan asıl kısım öz deri (Corium) tabakasıdır. Burada kıl kökleri, kan damarları, yağ bezleri ve sinirler bulunmaktadır. Corium tabakası kollagen ve proteinden oluşmaktadır aynı zamanda derinin karakteristik özelliğini vermektedir. Chorium'un sıkı ve güzel yüzeyi süsleme biçiminde etkilidir, aynı zamanda deriye sağlamlık vermektedir. Corium'un altında yağ küreciklerinden oluşan bir doku bulunmaktadır. Bu yağ doku corium ile altındaki kaslar arasında gevşek bir doku oluşturmaktadır. Kan damarları ve sinirlerin bulunduğu bu yağlı tabaka deriyi alt kısmındaki kaslara bağlamaktadır. Hayvanı soğuğa karşı koruyan ve yiyecek deposu görevi gören bu tabaka ölüm halinde çürüdüğü için derinin bozulmaması amacıyla yağlı kısım hemen temizlenmektedir. Aksi takdirde etrafa uzun süre pis koku yayılmaktadır. (Yıldız, 1993: 239-240).

Derilerin tabaklanması ilk çağlardan itibaren insanların çeşitli teknikleri deneyerek ve keşfederek elde ettikleri yöntemle yapılmaktaydı. Derilerin yüzüldükten sonra ısı ve mikroorganizmaların etkisi ile kokması ve bozulmasını önlemek amacı ile yapılan ilk işlemlerden biri tuzlama işlemidir. Tuzlama tuzlu-yaş (salamura) tuzlu suya daldırılarak ve tuzlu-kuru derinin yüzeyine tuz serperek yapılmaktadır.

Deri organik bir madde olduğu için kesiminden sonra bozulma ve çürümeye karşı önlem alınması gerekmektedir. Hayvanın derisi ölümün gerçekleşmesinden hemen sonra yüzülüp en basit usul tuzlama ile korumaya alınmaktadır.

Deri hayvanın sırtından yüzüldükten sonra ısı ve mikroorganizmaların etkisiyle kokmaya ve bozulmaya başlamaktadır. Bu durumu önlemek için derinin tuzlanarak istiflenmesi gerekmektedir. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 71).

Deriye kesin olarak çürümeyi önleyici ve onun suya dayanıklı hale getiren tabaklama yöntemlerini uygulamak gerekmektedir. Esnek ve sağlam olması için coriumdaki liflerin tahrip edilmemesi gerekmektedir.

Tabaklama yöntemleri kullanılan malzemelerin cinsine göre farklı gruplarda toplanmaktadır. Bitkisel, mineral, yağ ile veya hepsinin bir arada kullanıldığı karıştırılmış yöntemler bulunmaktadır. Yağ ile tabaklama hem hazırlık hem de tabaklama yöntemler arasında yer almaktadır. (Yıldız,1993: 247).

Deri geçmişten günümüze geleneksel yöntemlerle hazırlanmaktadır. Derinin kılları kesildikten sonra kireç kuyusuna atılmaktadır. Nemlendiren deriler sopa ile yumuşatılmaktadır.

Derinin dövülmesi onun esnek hale getirilerek tabaklama maddelerinin daha kolay kabul etmesini sağlamaktadır. Kireç kuyusunda bekletildikten sonra deriler çıkarılarak ağaç bir tezgâh üzerine gerilmektedir.

Tezgâh üzerine germe, gerek bu hazırlık işleminde gerekse tabaklamada el yeteneği gerektiren önemli bir işlemdir. Derinin etli yüzeyi küt ve eğri bir bıçakla kazınarak et, yağ ve kan kalıntıları temizlenmektedir.

Daha sonra kıllı yüzey de kazınarak kıllar giderilmektedir. Bol su ile yıkanarak temizlenen deriler daha sonra hazırlanan bitkisel (sumak, çam kabuğu, meşe kabuğu gibi) ve hayvansal (köpek, kedi, güvercin dışkısı gibi) artıklar ile hazırlanan tanen ihtiva eden sıvı içine konarak uzun bir süre bekletilmektedir. Daha sonra ise yıkanan deriler yüzeyi sünger taşı ile bastırılarak düzeltilmektedir.

Gerilerek kurutulan derilere balık yağı veya hayvan iç yağları sürülerek perdahlama işlemi yapılmaktadır. Bu işlem bittikten sonra boyanan deriler gündelik hayatta kullanıma hazır hale gelmektedir.

Derinin kullanıma hazır hale gelmesi ve tabaklanması hemen hemen her devirde aynı safhalardan geçmektedir. Farklı olan şey kullanılan malzemelerde görülen değişikliktir.

Yalnız Türklerin eski usul ile yaptıkları debbağlıkta, deri terbiyesinde taş zemine vurma tekniği kullanılmaktadır. En kaliteli deriler bu teknikle elde edilmektedir. Bu sebeple edebiyatımızda geçen ve debbağ sevdiği deriyi yerden yere vurur derb-ı meselesi halen kullanılmaktadır. (Tekin, 1992: 1).

3.3.3. Dericilikte kullanılan Araç ve Gereçler

Derici ürünlerin imalatında kullanılan araçlar kullanım alanlarına göre isim almaktadırlar. Kesim ve tıraşlama araçları, oyma ve delme araçları, birleştirme araçları ve diğer kullanım araçları olmak üzere dört gruba ayrılırlar. Kullanılan gereçler ise temel gereçler, altyapı gereçleri ve süsleme gereçleri olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 85).

3.3.3.1. Kesim ve Tıraşlama Araçları

Deri Kesim Bıçağı: Deri kesmede, vaketa üzerine çizilmiş desenlerin kesiminde, desenleri belirginleştirmede kullanılmaktadır. Verev keskinletilmiş bıçak ve bıçağın takılacağı üzerinde oluklar bulunan maşa kısmı olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır.

Şekil 35: Deri Kesim Bıçağı

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Maşanın üst kısmı sivridir ve bu kısım oluk açma, köşeleri yuvarlaklaştırma, nokta koyma işlemlerinde ve ufak delikleri genişletme işlemlerinde kullanılmaktadır.

Deri Kesim Makinesi: Kullanılacak kalıplara uygun bıçaklar ile deri kesimi yapan makinelerdir.

Şekil 36: Deri Kesim Makinesi

Kaynak: https://turkish.alibaba.com/g/shoes-vamp-making-machine.html-E.T. 09/06/2019

Bıçkı: Ahşap tutma sapı olan yarım ay şeklinde kesici bıçak kısmı bulunan deri kesme aletidir. Deri kesimi, tıraşlama, inceltme ve açma işlemlerinde kullanılmaktadır.

Şekil 37: Bıçkı

Kaynak: Adem Kayın atölyesi-05.05.2019

Makas: Kâğıt, kumaş ve deri gibi gereçleri kesmeye yarayan araçtır. Orta bölümden çapraz şekilde eklenmiş kesici iki parça çelikten oluşmaktadır. Kullanım alanlarına göre farklı tasarımda olanları mevcuttur.

Şekil 38: Deri Kesim Makası

Kaynak: Adem Kayın atölyesi-05.05.2019

Maket bıçağı: Deri, ahşap, plastik vb. gereçleri kesmek için kullanılır. Keskin ucu köreldikçe kırılarak yenilenen bir araçtır.

Falçata: Kösele deride büyük parçaların kesimi ve deriye tıraşlama yapmak için kullanılır. Uzun, ince ve eğri kunduracı bıçağıdır.

Deri tıraş makinesi: Deriyi tıraşlama ve inceltmede kullanılan makinelerdir.

3.3.3.2. Oyma ve Delme Araçları

Biz: Sap kısmı ahşap olan uç kısmına çeşitli kalınlıklarda sivri iğne veya delici metal takılan araçtır.

Şekil 39: Biz

Kaynak: Adem Kayın atölyesi-Heves Kayın-05.05.2019

Çarklı zımba: Delme işlemi için kullanılan el zımbasıdır. Döner kafa çark üzerinde çeşitli çap ve büyüklükte delici zımbalar monte edilmiştir. Deri işçiliğinde özellikle kenar birleştirmede, perçin ve toka takma delme işlemlerinde ve deri yüzey süslemelerinde kullanılmaktadır.

Şekil 40: Çarklı zımba

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Linol bıçağı: Verev şekilde keskinletilmiş, oluklu ve tahta saptan oluşan iki parçadan oluşmaktadır. Deri yüzeyini kazıyarak desenleme yapılmaktadır.

Çelik Kalem: Deri yüzeyine desenleme yapmak için kullanılan uç kısımlarında farklı desenler bulunan çelik çubuklardır. Tokmak ile vurularak desenler deri üzerine çıkartılır.

Şekil 41: Desen çubukları

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Delgi Zımba: Deri, plastik, ahşap vb. gereçlere delik açmak için kullanılan alettir. Delinecek yüzeye çekiç ile vurularak kullanılır. Çeşitli şekil ve büyüklüklerde uç kısmı olan zımbalar mevcuttur.

Şekil 42: Delme zımbaları

Kaynak: Adem Kayın atölyesi-Heves Kayın- 05.05.2019

3.3.3.3. Birleştirme Araçları

Açık-kapalı zımba ve fermejüp basma el araçları: Perçin veya fermejüpün deri yüzeyine sabitlenmesi için sıkıştırma işleminde kullanılan araçtır.

Şekil 43: Tulumba pres

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Deri iğneleri: Çeşitli büyüklükte çelikten yapılan sivri veya küt uçlu, dip kısmı delikli araçlardır. Küt uçlu, sivri, balta uçlu, kambur çeşitleri mevcuttur. Deri dikiminde kullanılmaktadır.

Şekil 44: Deri dikiş iğneleri

Kaynak: Adem Kayın atölyesi- Heves Kayın-05.05.2019

Deri Dikiş Makinesi: Deri parçalarını birleştirmede kullanılmaktadır.

Şekil 45: Deri dikiş makinesi

Kaynak: Adem Kayın atölyesi- Heves Kayın-05.05.2019

Freze makinesi: Kösele derinin kenar kısımlarını düzeltme ve köşe kısımları yuvarlatmada kullanılmaktadır.

Amblem basma makinesi: Deri ürünlerin üzerine çeşitli metal sembollerin basılması için kullanılır.

3.3.3.4. Yardımcı Araçlar

Bileği taşı: Körlenen bıçak ve metalleri keskinletmeye yarayan taştır.

Çekiç: Sap kısmı ahşap veya metal olan, vurma kısmı çelik olan el aracıdır.

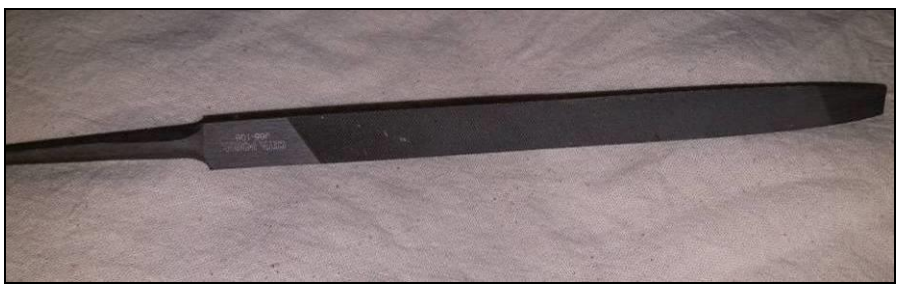
Çelik cetvel: Deri kesiminde düzgün hat elde etmek için ve desen çizmek için kullanılmaktadır.

Şekil 46: Çelik cetvel

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Eğe: Körelen bıçakların ağız kısmını keskinleştirmede kullanılan üç yüzü pütürlü el aletidir.

Şekil 47: Eğe

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Fırça: Deri yüzeyine yapıştırıcı sürmede, boyamada ve parlatma işlemlerinde kullanılmaktadır. Suluboya fırçası ve ayakkabı fırçası gibi çeşitleri mevcuttur.

Kauçuk: Deri kesmede kullanılan plaka halindeki yardımcı araçtır.

Keski: Uç kısmı çelikten yapılmış ağaç, taş, metal, deri v.b. üzerinde kesikler açmaya yarayan, üst kısmına çekiç ile vurularak kullanılan araçtır.

Kerpeten: Deriyi bir yere takarken çekmek için kullanılan alettir.

Ahşap Şimşir: Şimşir ağacından yapılan**,** üzerinde oyukları olan ve deriye istenilen yerde sürtme hareketi ile yuvarlatma sağlayan el aracıdır.

Şekil 48: Ahşap şimşir

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Masat: Bıçakları bilemeye yarayan demirden yapılmış oval hatlı alettir.

Muşta: Pirinç malzemeden yapılmış, yapıştırılan derilerin içerisindeki hava kabarcıklarını giderme ve sağlamlaştırma, kıvrılmış deriyi dövme işlemlerinde kullanılan küre biçiminde avuç içi ile kavrayacak şekilde sapı olan ve kenarları kavisli alettir.

Şekil 49: Muşta

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Pense: Tel kıvırma, vida ve somun sıkıştırmaya yarayan kıskaç şeklindeki alettir.

Pergel: Çember çizmeye ve ölçmeye yarayan üst kısımdan birleştirilmiş iki koldan oluşan çizim aracıdır.

Rulet: Döndüğünde eşit aralıklarla dikiş izleri bırakan, saplı, dişli küçük demir çarktır.

Şekil 50: Rulet

Kaynak: https://www.aliexpress.com/item/32705254305.html - E.T. 09/06/2019

Tokmak: Kauçuktan veya ahşaptan yapılan büyük başlı çekiç türüdür. Deri yüzey süslemede kalem uçları zımbaları vurmaya yarar.

Şekil 51: Tokmak

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Tornavida: Toka takmada vidaları sıkıştırmak için kullanılan alettir. Çelik malzemeden yassı ve düz uçludur.

3.3.3.5. Dericilikte Kullanılan Gereçler

Açık ve kapalı zımbalar: Birleştirme işlemlerinde açılan deliklere yerleştirilen metal zımbalardır. Nikel, antik ve sarı renkte olanları mevcuttur.

Şekil 52: Açık – Kapalı zımbalar

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Boyalar: Deri boyamada kullanılan renklendirici malzemelerdir. Dericilikte genellikle sıvı anilin boyalar kullanılmaktadır. Kumaş boyaları, çiçek boyaları, guaj ve mont boyaları da deri boyamada kullanılmaktadır.

Çeşitli boncuklar: Kemik, taş, cam, ahşap, sedef, plastik vb. maddelerden yapılmış delikli, deliksiz süsleme gereçleridir.

Çeşitli iplikler: Makinede ya da el dikişlerinde deri birleştirmede kullanılan gereçlerdir. Farklı kalınlıklarda naylon, floş, ipek ve pamuk iplikler birleştirmede kullanılmaktadır.

Şekil 53: Mumlu iplik

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Davul derisi: Saz yapımında kullanılan sert yapılı, suya girdikten sonra yumuşayan ve şekil verilebilen ince deridir. Dekoratif ürünlerin yapımında kullanılmaktadır.

Değişik özellikteki deriler: Farklı şekillerde işlem görmüş, nubuk, süet, güderi, rugan, fantezi deriler ve suni derilerdir.

Fermajüp: Deri parçalarını birbirine bağlayan kapsüldür. Nikel, antik, sarı ve beyaz renkte olanları mevcuttur.

Şekil 54: Kuşgözü zımbalar

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

Parlatıcılar: Boyanmış yüzeyleri koruma altına almak ve parlatmak amacıyla kullanılan maddelerdir. Parlatıcı olarak selülozik vernikler, laklar, deri cilaları, leflef ve gomalak kullanılmaktadır.

Şekil 55: Deri cilası

Kaynak: https://www.tergan.com.tr/renksiz-yagli-deri-cilasi_w-1491d35-2535 - E.T. 09/06/2019

Sırım: Çok ince kesilmiş ince ve ip gibi uzun deri şeritlerdir. Kenar birleştirme işlemlerinde, yüzey süslemelerinde kullanılmaktadır.

Yapıştırıcılar: Deri yüzeylerini yapıştırmada kullanılan katı ya da sıvı kimyasal maddelerdir.

Alt yapı gereçleri: Mukavva, tela, sünger, tela astar gibi gereçlerdir.

Süsleme gereçleri: Boncuklar, kurdele, keçe, tüy, sicim, metal zımbalar vb. gereçlerdir.

3.3.4. Dericilikte Kullanılan Teknikler

3.3.4.1Aplike Tekniği

Bir kumaştan kesilmiş motiflerin başka bir kumaşa işlenmesine denir. İşleme kumaşının üzerine başka bir kumaş veya deri, keçe, metal vb. malzemelerin çeşitli iğne teknikleri ile tutturulması ile yapılan işleme tekniğidir.

Aplike uygulama iki şekilde yapılmaktadır.

Açık aplike: Açık aplike tekniğinde kumaşın kenar kısımları içeri kıvrılmadan, oyulgama dikişi, makine dikişi, sarma dikiş vb. tekniklerle fon kumaş üzerine tutturulur. Çok girintili ve çıkıntılı desenlerde, desenlerin sınır çizgilerinden kesilerek kumaş üzerine uygulanır.

Kapalı Aplike: Aplike yapılacak desene göre kesilen kumaş parçalarının kenar kısımları içeriye doğru kıvrılarak tutturulan tekniktir. Girinti ve çıkıntısı az olan, düz ve büyük desenler ile atan kumaş çeşitlerinde kullanılmaktadır.

Bu teknikte kabartma yapılmak istendiğinde desen büyüklüğüne uygun elyaf parçası kesilerek zemin kumaş ile aplike kumaşın arasına dolgu olarak yerleştirilmektedir. Parçalar birbirine sap işi, zincir işi, hristo teğeli, ilmekli iğne, paris puanı gibi tekniklerle tutturulur.(https://tekstilbilgi.net/elde-aplike-tekniği.html)

Şekil 56: Aplike cilt kapağı

Kaynak: Özdemir, Kayabaşı, 2007: 102

Aplike yapılacak malzemeler renklendirme, kesme, oyma ve yakma teknikleri ile süslenerek de uygulanmaktadır. Bunların dışında makrome, şiş örücülüğü ve işleme teknikleri kullanılarak deri üzerine aplike yapılmaktadır. (Özdemir, Kayabaşı 2007: 101).

3.3.4.2. Kabartma Tekniği

TDK Sözlük'te Kabartma: İşlemeye uygun, alçı, taş, kil, deri vb. gereçlerden girintili çıkıntılı yüzeyler oluşturarak yapılan eserlere denir. (http://www.tdk.gov.te)

Kabartma terimi İtalyanca "relievo" sözünden gelmektedir. Dericilik alanda özellikle cilt sanatında yoğun olarak kullanılan kabartma tekniği alçak ve yüksek bölümler oluşturularak desenler belirginleştirilir.

Şekil 57: Kabartma tekniği

Kaynak: https://www.livemaster.ru/item/16823761-dlya-doma-i-interera-chasy-s-karpami-koi. E.T. 09/06/2019

3.3.4.3. Oyma Tekniği

Oymacılık belli cisimlerin üzerine farklı figür ve desenleri çizerek tekniğe uygun hazırlanmış kesici aletler ile gereksiz yerlerin çıkartılması ile yapılan şekillendirme sanatıdır. Oyma tekniğinin yapımında ahşap, kâğıt, taş, deri, metal, mermer vb. gereçler kullanılmaktadır. Yaygın olarak taş, alçı, ahşap, heykel ve süslemede kullanılan bir tekniktir.

Deri işlerinde cilt kapaklarının iç yüzeylerinde kullanılmaktadır. Tıraşlanarak inceltilen deriler, dantel gibi oyularak renkli zeminler üzerine yapıştırılmaktadır. Nakkaşlar tarafından ince işçilikle oyulan rumi, hatai, gül ve karanfil motifleri stilize edilerek kitap ve albümlere işlenmektedir.

3.3.4.4. Kakma (Gömme) Tekniği

Ahşap veya kaplamalı zeminlerde farklı renk ve özellikte, taş, maden, sedef, cam, kemik, hindistan cevizi kabuğu, fildişi, bağa, gümüş, altın vb. gereçler kullanılarak çizilen desenlere uygun şekilde gömülerek yapılan süsleme tekniğine kakma denir. Kakma tekniği daha çok ağaç işlerinde kullanılmaktadır.

Şekil 58: Metal kakma kaşağı (İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi)

Kaynak: Özdemir, Kayabaşı, 2007: 117

Dericilikte özellikle cilt sanatında oyma tekniği ile birlikte kullanılmaktadır. Deri yüzeylerde açılan oyuklara madeni gereçler ve değerli taşlar oturtularak yapılmış Kuran muhafazaları günümüze ulaşan eserler arasında yer almaktadır. Kakma sanatı özellikle Selçuklular döneminde önemli ölçüde gelişme göstermiştir. (Özdemir, Kayabaşı, 2007: 116)

3.3.4.5. İşleme Tekniği

İşleme pamuk, keten, ipek, yün, metal vb. iplikler kullanılarak keçe, deri, dokuma vb. materyaller üzerine iğne ile yapılan bezemelerdir.

Şekil 59: Sim sırma işlemeli kubur

Kaynak: Fotoğraf- Heves Kayın- İstanbul Askeri Müzesi- 22/11/2017

Deri üzerine yapılan işlemelerde ince işlenmiş deriler tercih edilmektedir. İpek iplik, sim, inci, boncuk vb. gereçlerle işleme teknikleri uygulanmaktadır. Daha çok eğer takımları, silah kılıfları, ok ve yay kılıfları, ayakkabı ve terlikler, sahan kapakları, sandık, şamdan, kupa vb. ev aksesuarlarında deri üzerine işleme tekniği kullanılmaktadır.

3.3.4.6. Dikiş Tekniği

Deri yüzeyinde yapılan süslemelerde ve deri parçaların birleştirilmesinde dikiş teknikleri kullanılmaktadır. Deri hurç, heybe, torba, kırkyama örtü ve minderler, ayakkabı, çizme vb. ürünlerde dikiş teknikleri süsleme ve birleştirme amacıyla kullanılmaktadır.

Şekil 60: Dikiş tekniği ile yapılmış yastık

Kaynak: Özdemir, Kayabaşı, 2007: 131

Dikiş teknikleri yüzey süsleme tekniklerinin yanı sıra farklı tekniklerle bir arada kullanılmaktadır. Aplike tekniği, işleme, yakma, oyma vb. tekniklerle elde edilen ürünlerin birleştirilmesinde dikiş teknikleri kullanılmaktadır. Birleştirme teknikleri uygulanırken çarklı zımba, biz ile açılan deliklerden çeşitli iplikler, sırım, sicim vb. gereçler kullanılarak dikiş teknikleri uygulanmaktadır.

3.3.4.7. Yakma Tekniği

Yakma tekniği çeşitli demir uçların elektrik ile veya ocakta ısıtılarak deri yüzeyinde izler meydana getirmesidir. Yakarak süslemede derinin üzerine çizilen desen yakma makinesinin kızgın ucu ile noktalar şeklinde çizgi oluşturarak yakılmaktadır.

Şekil 61: Yakma tekniği

Kaynak: https://www.imadewithlove.com/pyrography-burning-techniques-for-wolf-fur/ E.T. 09/06/2019

Burun ütüsü, bıçak, biz gibi uç kısmı sivri ve keskin aletler ısıtılarak deri üzerinde desenleme yapılmaktadır. Aleve tutularak yapılan yakma tekniğinde kesilen deri parçalarının kenarlarına alev tutularak büzüşmeleri ve yanmaları sağlanmaktadır.

3.3.4.8. Baskı Tekniği

Baskı tekniğinde farklı desenlerde hazırlanmış kalıplar ve kalıplara uygulanan darbe sonucunda baskı yapılacak yüzeyde iz elde edilmektedir. Kalıp malzemesi kullanılacak yüzeye uygun seçilmektedir.

Şekil 62: Deri üzerine Klişe Baskı ile desen geçirme

Kaynak: http://guns.allzip.org/topic/189/1408326.html- E.T.09/06/2019

Baskı yapmak için kullanılan kalıplar tahta, metal, taş gibi dayanıklı maddeler üzerine hazırlanmaktadır. Deri üzerine metal baskı, yaldızlı baskı, klişe baskı, boyalı baskı ve kabartma baskı gibi teknikler kullanılmaktadır.

3.3.5.9. Boyama Tekniği

Deri yüzeyine çizilen desenler akrilik boya, anilin boya, kumaş boyası, çiçek boyası kullanılarak fırça veya süngerle boyanmaktadır. Kullanılacak olan boyalar alkol, ispirto ve su ile seyreltilerek deri yüzeyine uygulanmaktadır.

Şekil 63: Boyama teknikleri ile yapılmış cilt kapağı

Kaynak: http://ebrudukkani.com/?attachment_id=449- E.T.09/06/2019

Kullanılacak boyalar deri ile yapılan ürünün kullanım alanına uygun şekilde seçilmektedir. Dekoratif ev aksesuarları, tablo gibi deri ürünlerde guaj boya ile renklendirme yapılmaktadır. Sprey boya, geleneksel ebru ile boyama, batik boyama da deri boyama teknikleri arasında yer almaktadır.

3.3.4.10. Keserek İşleme Tekniği

Deri üzerine çizilmiş desenin kesim bıçağı ile kesilerek oyulması ile elde edilen işleme tekniğidir. Linol bıçağı kullanılarak desen kesme işleminde deri yüzeyi nemlendirilerek farklı uçtaki linol bıçakları ile kazınarak işleme yapılmaktadır. Linol

tekniği daha çok düz hatlar elde etmek ve kontür yapmak için kullanılmaktadır. Keserek işleme tekniği ev aksesuarları, tablo, çanta, kemer, takı vb. giyim aksesuarlarında kullanılmaktadır.

Şekil 64: Keserek desen işleme tekniği

Kaynak: Heves Kayın atölyesi- 17.05.2019

3.3.4.11. Islatarak Şekil Verme Tekniği

Islatılan deriye istenilen form doğrultusunda şekil verilmesiyle yapılan tekniktir. Deri mask yapımı ve rölyef çalışmaları ıslatılarak yapılan çalışmalar arasında yer almaktadır. Soyut çalışmalar, vazo, şişe, kutu vb. gereçleri kaplama, çanta, kemer, sigaralık gibi ürünlerin yapında ıslatarak şekil verme tekniği kullanılmaktadır.

Şekil 65: Islatarak şekil verme tekniği ile çalışılmış masklar

Kaynak: Özdemir, Kayabaşı, 2007: 149

Deri dayanıklılığı ve kolay şekil alabilmesi açısından plastik sanatlarda da kullanılan malzemelerden biri haline gelmiştir.

3.3.4.12. Birleştirme Teknikleri

Deri ürünlerin birleştirilmesinde kullanılan tekniklerdir. Yapıştırma, elde dikme, makinede dikme, zımba ile birleştirme şeklinde uygulanarak deri parçalar birleştirilmektedir. Elde dikerek birleştirmede pamuk, keten, floş, mumlu iplik, sırım vb. gereçler kullanılarak birleştirme yapılmaktadır. Birleştirme tekniklerinin bazıları süsleme tekniği olarak ta kullanılmaktadır.

BÖLÜM 4: GELENEKSEL KİSPET DİKİMİ VE KİSPET USTALIĞI

4.1. KİSPETİN DİKİMİ

Bir kispet, 35-40 parçadan meydana gelmektedir. Kispet için kullanılacak deri tezgâha serilerek, üzerinde ispire diye tabir edilen bıçak kaçakları var mı diye kontrol edilmektedir.

Kesim işine kispetin en büyük iki parçası olan bacaklardan başlanmaktadır. Ismarlanan beden numarasına kalıplar derinin üzerine fire vermeyecek şekilde yerleştirilmektedir.

Derinin kesim işlemi makas veya bıçkı ile yapılmaktadır. Kesilen parçalar çirişle veya deri yapıştırıcısı ile yapıştırılmaktadır.

Muşta ile yapıştırılan parçaların dövülerek sağlamlaştırılması sağlanmaktadır. Yapıştırılan parçaların kuruması beklenmektedir.

Daha sonra deriyi güçlendirme işlemi için işlemeye geçilmektedir. İşleme sanayi tipi deri makinesi ile yapılmaktadır. Nakış işleminde üst masuraya 9 no. polyester, alt masura için 6 no. numara polyester iplik kullanılmaktadır.

Eski dönemlerde tamamen pamuk ipliği kullanılmaktaydı. Fakat hızlı bir şekilde çürüme yaptığı için yerine çıkan polyester iplikler kullanılmaktadır. Bir kispette 60 mt. el dikişi bulunmaktadır.

Parçalar birleştirilmeden önce iki parça arasına ince koyun derisinden 1.5 cm genişliğinde şeritler kesilmektedir. El dikişi için 15 numara polyester iplik kullanılmaktadır. Dikiş esnasında ipin kolay hareket etmesi için iplik balmumu ile mumlanmaktadır.

Dikiş yerleri biz adı verilen ucu sivri, kalın bir iğne ile açılmaktadır. Açılan deliklerden çift iğne saraç dikişi yapılarak kispetin parçaları birleştirilmektedir. (İrfan Şahin, Adem Kayın, k.k. 1-2)

Kispet yapımında dana derisi kullanılmaktadır. Pehlivanlar eski dönemlerde manda derisinden dikilen kispetleri giymekteydi. Bu kispetler yağlandıkları zaman 15-16 kg. ağırlığa kadar çıkabilmekteydi. (İrfan Şahin, k.k.2).

Günümüzde tabaklanma ve işlenme kalitesinin artması ile derilerin incelmesi sonucu kispet yapımında kullanılan deri gramajı azalmıştır. Kispetler şimdilerde 3-4 kg.'a kadar düşmektedir. Bu da kispeti taşıyan pehlivana daha rahat hareket etme avantajı sağlamaktadır.

Kispet yapımı için sağlam ve yumuşak özelliği olan iki yaşını geçmemiş dana derileri tercih edilmektedir. Pehlivanlar kispetlerini ortalama 2-2,5 yıl iyi muhafaza ederlerse kullanabilmektedirler. (Adem Kayın, k.k.1).

Şekil 66: Kispet yapımında kullanılan araç gereçler

Kaynak: Toksöz vd., 2011: 125 – **Fotoğraf:** Doğanay Çevik

Kispet yapımında 60 sene önce Vaketa deri kullanılan dönemlerde, yeni dikilen kispeti giymek için önce bazı işlemlerden geçirmek gerekmektedir. İlk kez giyilecek kispet derideki fazla boyayı salması için 2 saat soğuk suda bekletilmektedir.

Zeytinyağının içine sirke katılır ve içi dışı iyice yağlanarak, yağın deriye işlemesi için iki saat güneş altında serili bir şekilde bekletilmektedir. Bu işlemlerden sonra kispet rahatça giyilecek hale gelmektedir.

2 litre zeytinyağına 1/3 oranında sirke katılıp karışması için iyice çalkalanmaktadır. Kispetin içi dışı iyice yağlanmaktadır. Sirke derideki gözenekleri açarak yağın deriye iyice işlemesini ve derinin yumuşamasını sağlamaktadır. (İrfan Şahin, k.k.2).

4.2. KİSPET USTALIĞI

Gelenek kültürünün en fazla katma değer üreten kültürel ekonomik alanlarından birisi el sanatlarıdır. Geleneksel yöntemler ve teknik bilgilere dayanılarak deri, cam, maden, ağaç ve bez gibi hammaddelerin elde işlenerek ortaya çıkarılan ürünler gelenek toplumunun temel gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Dericilik, demircilik, bakırcılık, taş işlemeciliği, at arabacılığı, semercilik, urgancılık, keçecilik, ağaç oymacılığı, sobacılık, çömlekçilik gibi geleneksel bilgi ve deneyim temelli müstakil gelenekler bulunmaktadır. Oluşturulan mesleki bilgi ve deneyim belleği usta-çırak ilişkisi temeline dayanan geleneksel eğitim sistemi ile geçmişten geleceğe geliştirilerek aktarılmaktadır. (Özdemir, 2018: 15).

Kispet ustalığı özen, sabır ve dikkat isteyen bir zanaattır. Kispet ustası her pehlivanın vücut yapısına uygun kispet kalıplarını hazırlar ve dikimini yapmaktadır. Bu yüzden kispet her pehlivan için onun vücut ölçülerine uygun olarak dikilen özel bir kıyafettir.

Her saraç ustası kispet dikmemektedir. Bu nedenle kispet yapımı ayrı bir ustalık ve maharet gerektirmektedir. Kispet yapabilmek için bir ustanın yanında eğitim almak gerekmektedir.

Çıraklık ve kalfalık aşamalarından sonra usta izin verirse öğrencisi atölyesini açıp kispet yapmaktadır. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar kuşaktan kuşağa usta-çırak öğretisiyle aktarılarak gelen kispet ustalığı geleneksel el sanatlarımızdandır.

Bilinen başlıca kispet ustaları; “1900 yıllarında İstanbul’da en iyi kispet diken Yeşil Hafız ve onun ustası Nafiz Hoca idi. Yine bu senelerde amatör olarak yalnız arkadaşlarına ve sevdiklerine Vefalı Nazif Efendi pehlivan da kispet dikmekteydi.

Gençliğinde güreşmiş daha sonraları da gazetecilik ve güreş yazarlığı yapmış olan Bulgaristan'lı Celal Davut Arıbal (1874-1954) Çolak Molla isimli eserinde İstanbul'da iki kispet ustası olduğunu birinin Topkapı'da Kispetçi Abdullah diğerinin Saraçhane başında Kispetçi Hafız (Kahraman,1989: 98) olduğunu belirtmektedir.

Gökkaya; aslen Balıkesirli olan Çarşıkapılı Hidayet Usta İstanbul'un ünlü kispet ustalarındandır. Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın ilk defa başa çıktığı zaman giydiği kispeti Balıkesirli Telaşeli Mehmet Usta'nın diktiğini belirtmektedir. (Gökkaya, 2014: 27).

Çanakkale Biga'lı Mustafa Turabi ve en son yetiştirdiği hemşerisi İrfan Şahin yakın tarihin kispet ustalarındandır. 1967 yılında Mustafa Turabi usta ve birkaç ay sonrası İstanbul'lu Hidayet Ustanın rahmetli olması sonucu kispet dikim ustalığında İrfan Şahin tek başına kalmıştır. Günümüzde şartlarına bağlı olarak kispet dikimi yapan ustalar azalmakta ve az da olsa birkaç usta ile bu zanaat yaşatılmaya çalışılmaktadır.

4.3. KİSPET USTALARI

Şekil 67: Kispet ustası İrfan Şahin

Kaynak: İrfan Şahin Arşivi- 06/06/2019

4.3.1. Kispet Ustası İrfan Şahin

Özel Yaşamı

1942 Çanakkale ili Biga ilçesi Eğridere köyü doğumludur. İlkokul mezunudur. Evli ve iki çocuk babasıdır. Başarılı bir öğrenci olan usta Mersin Astsubay Okulunu kazanmış fakat ekonomik nedenlerle eğitimini yarıda bırakıp evine dönmek zorunda kalmıştır.

Kısa bir süre ticaretle uğraşan babasının yanında çalışmıştır. Fakat bir zanaat öğrenmek isteği ile içindeki meslek edinme arzusu dönemin ve bölgenin popüler mesleği olan saraçlık ile örtüşmüş yaşamını tamamen değiştirecek saraç ve kispet ustası Mustafa Turabi ustanın yanında işe başlamıştır.

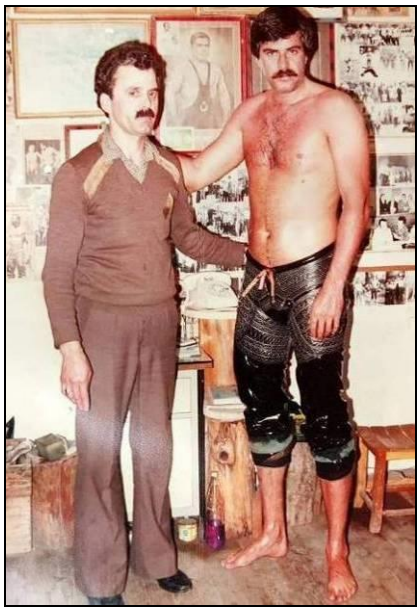
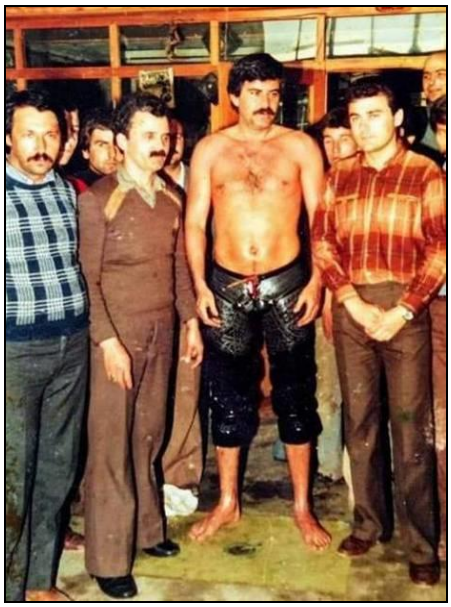
İrfan Şahin geleneksel Kispet yapım ustalığının temellerini bu atölyede atmıştır. 4-5 sene ustasının yanında çalıştıktan sonra askere gitmiş ve askerden döndükten sonra tekrar ustasının yanında işe devam etmiştir.

Meslek Yaşamı

İrfan Şahin Çanakkale Biga'da geleneksel kispet dikimi sanatını yaşatan ustalardan birisidir. Kispet dikimine 1956 yılında saraç ve kispet ustası olan Mustafa Turabi ustanın yanında çırak olarak başlamış ve 62 yıldır bu sanatı sürdürmektedir.

O dönemin ilgi gören saraçlık mesleğini yaparak hayvanlar için koşum takımları ile yular dikimi yapmıştır. Yaz aylarında da pehlivanlara kispet dikmiştir. 1967 yılında Mustafa Turabi usta ve birkaç ay sonrası İstanbul'lu Hidayet Ustanın rahmetli olması sonucu kispet dikim ustalığında İrfan Şahin tek başına kalmıştır.

İlk Kispetini Ordulu Mustafa pehlivana dikmiştir. Ordulu Mustafa 1966-1967-1968 senelerinde başpehlivan olarak kemeri almış ve İrfan Şahin Ordulu Mustafa'ya diktiği kispet ile ustalığını kanıtlamıştır. (Gökkaya, 2014: 27).

Şekil 68-69: İrfan Şahin'in 1984 yılında" Pehlivan filmi" için Tarık Akan'a diktiği kispet

Kaynak: İrfan Şahin Arşivi- 06/06/2019

İrfan Şahin 2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Unesco-Yaşayan İnsan Hazinesi ilan edilmiştir. Popüler bir meslek olmaması, zor bir zanaat olması ve kazancını düşük olması İrfan Usta'nın çırak bulmasını zorlaştırmıştır.

Kispet yapımında kullanılan çeşitli kimyasallar yüzünden sağlık sorunları yaşamaktadır. Fakat halen ilerleyen yaşına rağmen mesleğini kıramayacağı eski dostlarına kispet dikerek devam ettirmektedir.

Yıllarını kispet dikimine adayan Bigalı İrfan Şahin, son yıllarda sağlık sorunları nedeniyle kispet dikimini düzenli olarak yapamamaktadır. Mesleğin sürdürülmesi amacıyla Samsun'da Uğur Kesen, Edirne'de Adem Kayın adlı ustaları yetiştirmiştir.

Atölyesi

Ustanın atölyesi, Çanakkale Biga'da Bandırma yolu Köşklübağ mevkii üzerinde, kendisine ait bir bahçe içerisinde tek katlı, iki odalı betonarme inşa edilmiş kapısı bahçeye açılan havadar bir yapıdır.

Atölyenin giriş kısmında yağlı güreş ve kispet konulu kitaplar, gazete gipürleri, pehlivan resimleri, yağlı güreş ve kispet temalı afişler bulunmaktadır. İç odada duvar boyunca uzanan çalışma tezgâhı, tezgâh üzerinde kispet dikiminde kullanılan el aletleri, deri saraç makinesi, yine duvarlarında pehlivan resimleri ile gazete gipürlerinden oluşan görseller bulunmaktadır.

Şekil 70: İrfan Şahin atölyesinde kispet dikerken

Kaynak: Heves Kayın-2014

Şekil 71: İrfan Şahin atölyesinin dışarıdan görünüşü

Kaynak: Heves Kayın-2014

Şekil 72: İrfan Şahin atölyesinin içeriden görünüşü

Kaynak: Heves Kayın-2014

Şahin kispet yapımında kullanılan deriler hakkında; 1960 senesinden evvel kispetler vaketa (bitkisel sepilenmiş deri) denilen kalın manda derisinden yapılırdı. Fazla yağ emen vaketa deri ile yapılan kispetler 12-13 kg. gelirdi.

1960 senesinden sonra teknolojinin ilerlemesiyle Türkiye'deki tabakhanelerde dana derisi çok daha iyi işlenerek vidala denilen deriler çıktı. Bu yeni derileri iki ustam da gördü fakat onlara bu derilerden kispet dikmek çok nasip olamadı. Çünkü o zamanlar senede 20-25 adet kispet dikilirdi.

Vidala deriyi üreten makinelerde işlem gören deriler daha yumuşak, ince ve sağlam olurdu. Örneğin eski kalın deri kullanılarak 10 kg. gelen kispetler yeni üretilen derilerin kullanımı ile 1.800 gr. kadar düşürülmüştü. Yağlandığı zaman 2-2,5 kg. ağırlığa gelen kispetler pehlivanların daha rahat güreşmesini, oyun kurmasını ve 40 dk. gibi bir zamanda birbirlerini yenmesini sağlamaktadır şeklinde açıklama yapmaktadır.

Kispetin yapılacağı derilerin temin edilmesi ve kullanımını şöyle açıklamaktadır; Derileri çevrede bulunan tabakhanelerden alırdık. Daha iyi işlenmiş, tekniği daha iyi olan derileri ise İstanbul ve Bursa'dan alırdık. İnce olmasına rağmen iyi işlenmiş derilerdir. Biz bunları seçerken zayıf mal almamaya gayret ederiz. Deri biliyorsunuz çok çabuk bozulan bir maddedir. Hayvanın sırtından çıktığında eğer onu

tuzlamazsanız 12 saat zarfında hemen kokuşur ve o hayvanın derisinden hiçbir şey olmaz.

Ama deri hemen tuzlanıp tabakhaneye ulaştırılırsa ve tabakhanede kimyasal işlemlere girerse kokuşmaz. Ben bugün hayvanı kestim yarın tabakhaneye götürürsem olmaz. Bizim çocukluğumuzda karasığır vardı. Onlar otlakta otlardı. Derisi daha sağlam olurdu. Ama şimdiki deriler de güzel. Anlatımıyla kullanılan derilerin sanayileşmeyle beraber daha yumuşak, dikimi kolay ve pehlivan tarafından kullanımının kolaylaştığını belirtmektedir.

Usta deri seçimi hakkında; Kispet işçiliğinde seçilecek deriler ustanın el mahareti ile belirlenir. Derinin ucundan kesilerek el gücü ile test edilerek kispet için uygun deri olup olmadığına karar verilir.

Yaşlı hayvan derileri hem kalın hem de battal olduğu için 2-2.5 yaşındaki dana derileri kispet yapımı için tercih edilir. Pehlivanlar bu derilerden yapılan kispetleri 2-3 yıl kadar giyebilir.

Deriyi yapıştırma malzemesi olarak önceleri çiriş kullanılırdı. Çiriş, harmanlıklarda çıkan yabani bir ottur. Özellikle İzmir tarafında bulunan bu bitkinin kökünü kurutup, un haline getirip kullanıyorduk.

1970'li yıllardan sonra bugün kullandığımız kimyasal solüsyonların çıkmasıyla bu bitkisel ürün kayboldu. Onu yapan ustalar da kalmadı. Şeklinde açıklamaktadır.

Mesleğini geliştirme konusunda Usta; Bütün güreşleri takip etmeye çalışırım. Pehlivanlar güreşirken kispeti ne şekilde alıyor ve neresinde yenilik yapılması lazım. Onun üzerinde çalışmamı yaparım.

Bütün yeniliklerini güreşen pehlivanların rakiplerinin kispetinin elle tutulmaması üzerinedir. Şimdiki diktiğim kispetlerin yan ve kasnak etrafındaki dikişleri çok sık işleyerek kasnaktan dize doğru 40 santim uzattım.

Pehlivan altına aldığı rakibinin kolunu kasnak içinde sokunca hiçbir yerinden tutmak mümkün olmuyor. İfadeleriyle kispetin pehlivan ve güreş oyunu üzerinde ne kadar etkili olduğundan bahsetmektedir. (İrfan Şahin, k.k.2).

Şekil 73: İrfan Şahin Kispetin el dikişlerini yaparken

Kaynak: Heves Kayın-2014

4.3.2. Kispet Ustası Adem Kayın

Özel yaşamı

1979 Edirne ili, Havsa ilçesi, Abalar Köyü doğumludur. Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Öğretmenliği-Nakış Bölümünden mezun olmuştur. Evli ve bir kız çocuk babasıdır.

Meslek yaşamı

2012 yılında Edirne Valiliği tarafından yapılan görevlendirme ile kaybolmaya yüz tutmuş Geleneksel Kispet Dikimi'ni öğrenmek için İrfan Şahin ustanın yanına gitmiştir. 6 ay süreli usta çırak öğretisi sonunda bu zanaatı öğrenmiştir. Yine aynı sene İrfan Şahin'in çırağı olarak katıldığı Altın eller Festivali'nde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri tarafından bu mesleğin gelecek kuşaklara aktarılması konusunda görüşülmüş ve "Deri İşleri ve Kispet Ustası" dalında Somut Olmayan Kültürel Miras taşıyıcısı olarak listeye alınmıştır.

Şekil 74: İrfan Şahin'in çırağı Adem Kayın

Kaynak: Adem Kayın atölyesi-05.05.2019

Atölyesi

Kayın kendine ait atölyesinde kispet dikimi ile turistik eşya olarak talep gören minyatür kispetler dikmektedir. Usta mesleği hakkında: Kullandığı derileri Bolu-Gerede ile Tekirdağ-Çorlu'da bulunan deri sanayilerinden temin etmektedir. Vidala adı verilen bu deriler hiç bıçak izi, yarası olmayan dana derileri arasından seçmektedir. Kullanılacak olan derinin çok iyi işlenmiş olduğuna dikkat ettiğini belirtmektedir.

Kispetin birleştirme işlemlerini en az bir hafta süren çalışmayla elde yaptığını belirtmektedir. Başpehlivana yapılan kispetlerde ise bu süre 15 güne kadar çıkabilmektedir. Üzerindeki nakışlama ve süslemelerde dikiş makinesi kullanılmaktadır. Diğer bütün parçaları elde birleştirme ve kapama dikişleri ile yapılmaktadır. Yaklaşık elde 20 m. saraç dikişi yapılmaktadır. (Adem Kayın, k.k.1)

4.3.3. Kispet Ustası Uğur Kesen

Özel yaşamı

1976 yılında Bursa doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Samsun'da tamamlamıştır. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Meslek yaşamı

1991 yılında iş hayatına tekstil dokuma fabrikasında çalışarak başlamıştır. Askerden döndükten sonra babasının atölyesinde pırpıt dikmiştir. İrfan Şahin ustanın yanında uzun bir süre çalıştıktan sonra işin inceliklerini öğrenerek kendi atölyesini açmış ve kispet yapımına devam etmiştir. Halen Samsun'da kispet dikimi yapmaktadır.

Şekil 75: İrfan Şahin'in çırağı Uğur Kesen

Kaynak: https://pehlivanblog.wordpress.com/2016/11/ E.T. 09/06/2019

4.4. KİSPETİN SAKLANMASI VE KORUNMASI

Kispet yağlı güreşte kullanılan bir kıyafet olduğu için bakımına özen gösterilmelidir. Güreşten sonra pehlivan kispetin temizliğini soğuk suyla yapmalıdır. Güreş sonrası pehlivanların kispetleri ile hamama girdikleri ve sıcak suyun yağlı olan deride yağın

deriye daha fazla nüfuz etmesini ve derinin kendini sıkmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda kispetin kullanım ömrü kısalmaktadır. (İrfan Şahin, k.k.2).

Kispet temizlendikten sonra Zembil adı verilen sazdan örülmüş sepet içerisinde muhafaza edilir. Zembil gözenekli olması ve içerisine konan kispetin üzerinde bulunan yağı saz bitkisinin çekmesi sebebi ile en uygun saklama koşuludur. Kispetin en büyük düşmanı faredir. Zembilin içerisine konan kispet havadar ve yüksek bir yere asılarak muhafaza edilmelidir. Bu şekilde muhafaza edilen kispet 3-4 yıl giyilebilir. Usta pehlivanlar başarılı çıraklarına zembillerini taşıtırlar ki bu bir gelenektir. "Güreşi bırakan pehlivan zembilini duvara asmasından belli olur" diye bir pehlivan deyimi vardır. (Can, 2013: 457).

Şekil 76: Kispetin muhafaza edildiği zembil

Kaynak: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi- Nurgül Begiç Arşivi- 13/04/2019.

BÖLÜM 5: GİYİM KUŞAM ALANINDA KİSPET TASARIMLARI

5.1. GİYİM-KUŞAM, MODA

İnsanlar ilk çağlardan itibaren vücutlarını doğa koşullarına karşı korumak amacı ile örtünmüşlerdir. Avladıkları hayvanların postlarından yararlanarak kendilerine giysi yapmışlardır.

İlk çağlarda kabile toplumunda yaşayan insanların kıyafetleri basit şekilde dikilmiş ve sınırlı sayıdadır. Toplumların gelişmesi ile birlikte kabilelerin millete ve uluslara dönüşmesi ile kıyafetler de gelişmeye, renklenmeye ve şekillenmeye başlamıştır. Fark edilmek, farklı olduğunu göstermek ve kendini anlatmak gibi faktörler giyim kuşam üzerinde değişimler olmasında önemli rol oynamıştır. (Gürsoy, 2015: 10)

Zaman içerisinde toplu olarak yaşamaya başlamaları ile utanma duygusunun gelişmesi sonucu örtünmeye gerek duymuşlardır. Dış etkenlerden korunma, inançlar, süslenme ve sosyal statüler giyim eşyaları üzerinde farklılıklar göstermiştir. Eski Türklerde giyim eşyası olarak koyun, kuzu, sığır, tilki ve biraz ayı derisi ile koyun, keçi, deve yünü kullanılırdı. Bozkırın tipik elbisesi ceket- pantolon idi. (Arığ, 2006: 143).

Orta Asya'da bulunan kurganlardan çıkarılan giysiler incelendiğinde tabiat koşullarından korunmak amacı ile kullanılan giysilerde malzeme olarak keçe, deri, kürk, bitki sapları, yün iplikler vb. malzemeler kullanıldığı, süslemelerinde ise madeni eşya, cam ve değerli taşlar kullanıldığı görülmektedir.

Türklerin Orta Asya'da yaşadığı dönemlerde sürdürdükleri konar-göçer yaşam tarzı kıyafetlerini de belirlemiştir. Konar-göçer yaşayan Türkler yetiştirdikleri ve avladıkları hayvanların deri ve yünlerinden yararlanarak iklim ve yaşam tarzlarına uygun giysiler tasarlamışlardır. Kıyafetler sade ve gösterişten uzak, günlük çalışmalarına rahat hareket edebilecek özelliktedir.

İskitlerden sonra tarih sahnesine çıkan, Hun, Göktürk ve Uygur dönemlerinde konar-göçer yaşam süren Türklerde giyim kuşam benzer özellikler göstermektedir. Bu döneme ait kurganlarda kadın ve erkek kıyafetlerinin birbirine benzerliği, kaya

resimlerinden ve heykellerde tasvir edilmiş kıyafetlerden anlaşılmaktadır. Kullanılan birçok giyim teriminin de günümüzle benzerliği belirlenmiştir.

Uygurlar döneminde Manihaizm ve Budizm'in etkisi ile yerleşik hayat sürmeye başlayan halk, inşa ettikleri tapınakların duvar resimlerinde o dönemlere ait giyim kuşamları ile ilgili resimler çizmişlerdir. Uygur kıyafetlerinde öne çıkan şapkaların üzerinde dinsel inanışların etkisi sonucu dini motiflerin işlendiği ve yukarı doğru uzadığı bir giyim tarzı gözlemlenmiştir.

Anadolu Selçuklu döneminde Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'ya yerleşen Türk boyları İslamiyet'i kabul etmişler ve bu inanç değişikliği kıyafet ve aksesuarlarını da etkilemiştir. Kadınlar arasında, anadan-kıza öğreti yöntemi ile sanat dalları öğretilmiş ve belirli kurallar doğrultusunda gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmıştır. Kadınlar ev ve atölyelerde keçecilik, halı, kilim, kumaş dokumacılığı, terzilik, oyacılık, boyacılık, örücülük ve nakış işleme gibi sanat dallarında faaliyetlerde bulunmuşlardır. (Begiç, 2014: 310).

1453 yılında İstanbul'un fethi ile Osmanlı Devleti Avrupa'ya kumaş satan bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde iki boyutlu ve uyumlu tekrarlarla İslami sanat motifleri kullanılarak dokunmuş ipek ve kadife kumaşlar Cenova, Venedik ve Fransa'ya ithal edilmiştir.

Üzerine oturan, parçalı ve sert kıyafetler giyen Avrupalıların aksine Osmanlılar dökümlü kıyafetler giymeye devam etmişlerdir. Giyilen uzun kaftanlar, kuşaklar ve türbanlar giyimde güçlü bir oryantal etki bırakmıştır. Az sayıda ve sade kıyafetler giyen Osmanlılar kullanılan kumaşların kalitesine ve üzerindeki nakışlara önem vermişlerdir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti uzun süren savaşlar sonucunda fakir düşmüştür. Mustafa Kemal Atatürk'ün 25 Kasım 1925 yılında yapmış olduğu Şapka ve Kıyafet İnkılâbı ile fes ve diğer başlıkları yasaklamıştır. 30 Kasım 1925 tarihinde TBMM'de kabul edilen ve 13 Aralık 1925' te yürürlüğe giren kanun ile tekke ve zaviyeler kapatılarak cübbe, sarık gibi kıyafetlerin giyilmesi yasaklanmıştır

1933 yılında devlet teşviki ile Sümerbank fabrikaları açılmaya başlanmış, Sümerbank tarafından işletilen halı ve dokuma fabrikalarında tekstil ve dokuma

sektörünün kullanacağı yün ve pamuk ülke üreticisinden satın alınarak halkı yerli ürün kullanmaya teşvik etmiştir. (Begiç, 2014: 318-319).

Giyim-kuşam kültürü ile ilişkili olan moda kavramı sadece giyim kültürü ile ele alınmadan insanların günlük yaşamlarını, iş hayatlarını, düşüncelerini ve değerlerini etkileyen her şey olarak tanımlanabilir.

Moda sanat, eğlence, konuşma, giyim, davranış, ev, araba, makyaj, spor gibi birçok alanda kendini göstermektedir. Belirli bir süre için toplum tarafından beğeni görür ve yerini yeni beğenilere bırakır.

İhtiyaçtan doğan giyim kültürü ve moda sosyal olayları, medyayı ve özellikle yazılı basını izleyerek kendini sürekli değiştirmeye başlamıştır. Yazılı basın ve daha sonra sözlü basın genel anlamda iletişim kültürü, giyim kültürünü önemli derecede etkilemekte ve hatta yönetmektedir. (Gürsoy, 2015: 10).

Giyim endüstrisinin büyüyüp gelişmesi moda sektörünün gelişmesi ile doğru orantılıdır. Moda giyinme ihtiyacının ötesine geçerek giyinme şekliyle bir şeyler ifade etme, farklı görünme ve dikkat çekme isteği ile moda sektöründeki tasarımcılar tarafından değerlendirilerek bu olgunun sürdürülmesi sağlanmaktadır.

Moda kavramı içerisinde doğal bir tekstil ürünü olan deri modacılar tarafından farklı giyim ve aksesuar tasarımlarında kullanılmaktadır. Deri yumuşak, dayanıklı ve kullanışlı bir malzeme olması modacılar tarafından tercih edilen malzemelerdendir.

Yağlı Güreş, güreş sporunun günümüze kadar gelmiş köklü bir türüdür. Yağlı güreşte kispet adı verilen deri pantolon giyilmektedir. Kispetin yapımında mineral-krom sepileme yöntemi ile işlenmiş dana derisi kullanılmaktadır. Kispet kişiye özel beden ölçülerinde kalıplar hazırlanarak çok az sayıda usta tarafından dikilmektedir.

5.2. KİSPET TEMALI KIYAFET TASARIMLARI

Kispet temel olarak 4 ana bölümden oluşmaktadır. Yapılan çalışmalarda kispetin bölümlerinden esinlenilerek kıyafetler tasarlanmıştır. Kispetin geleneksel yapısını koruyarak farklı renk geçişleri, desen ve işlemeleri ile kispetin dikiş tekniklerine bağlı kalınarak kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Şekil 77-77a: İncili Kasnak ve detayı

5.3. TASARIM 1

Tasarım: Heves KAYIN

Tasarım İsmi: İncili Kasnak

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 40 beden kadın ceketi

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Tasarımda açık aplike tekniği, dikiş ile süsleme, kordon tutturma, boncuk işleme teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, iplik, kordon, inci boncuk, kristal metal döküm, kaşe kumaş kullanılmıştır.

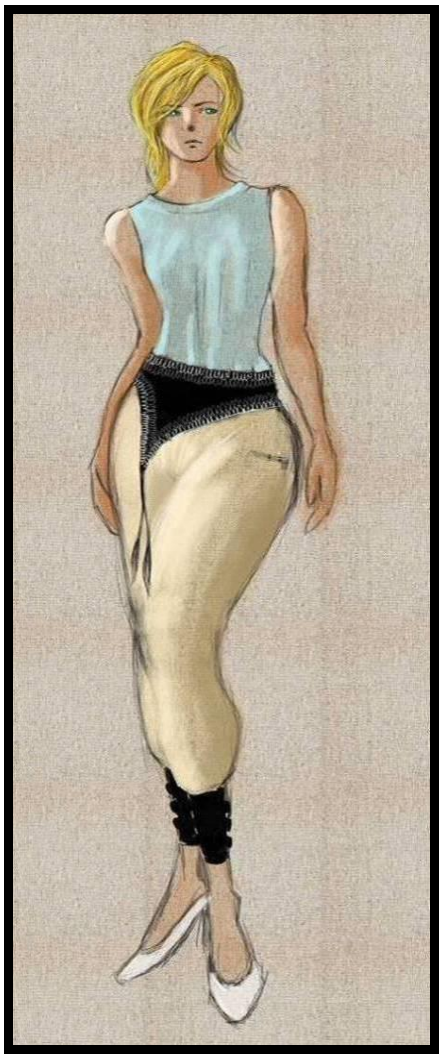
Tasarım: Ceketin sol bölümünde bel kısmına kispetin kasnak bölümünden esinlenilerek deri aplike parça dikilmiştir. Deri aplike parçanın üzerine kispet işlemeleri yapılmıştır. Kordon tutturma, inci boncuk ve kristal boncuklar ile işlemeler arasına süsleyici detaylar eklenmiştir. Kruvaze gelen ön bedenin kenar kısımlarında deri biyeler eklenmiştir. Kispetin en sağlam olması gereken bölümü olarak kabul edilen kasnak bölümünün tasarımda bel bölgesinde kullanılmasında amaç; kadın duruşuna sağlam bir görünüm kazandırmaktır.

Tasarımda inci boncuk işlemeler ön planda verilmiştir. İncinin kadında güç, huzur ve çalışma azmi ile şefkat, anlayış ve fedakârlık duygularını harekete geçirdiğine inanılmaktadır.

Şekil 77b-77c: İncili Kasnak detay

Şekil 78-78a: İncili Harem Şalvar ve detayı

5.4. TASARIM 2

Tasarım: Heves KAYIN

Tasarım İsmi: İncili Harem Şalvar

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 40 beden kadın şalvar

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Tasarımda dikiş tekniği, boncuk işleme, açık aplike, kordon tutturma, dikiş ile süsleme, püskül yapımı teknikleri uygulanmıştır.

Malzeme olarak ipek kumaş, deri, iplik, inci, kristal metal döküm, kordon kullanılmıştır.

Tasarım: Giysi kispetin kasnak bölümünden esinlenilerek hazırlanan deri parça üzerine işleme yapılmıştır. İşlemelerin arasına süsleyici detay olarak kordon tutturma, inci boncuklar ve kristal taşlar ile süsleme yapılmıştır. Paça kısmında bacak bölgesini saran deri parçalar, deri düğmeler ile tamamlanmıştır.

Tasarımda işleme olarak kullanılan inciler ile kadının doğurganlığına, şefkat, anlayış ve sabrına dikkat çekilmek istenmiştir.

Geçmişten günümüze geleneksel kıyafetlerimizden biri olan şalvar, şiirlerimizde, folklorumuzda ve destanlarımızda her daim yer bulmuştur. Anadolu'da günlük giyimin bir parçası olan şalvar, Orta Asya'dan günümüze kadar gelmiş olan geleneksel spor türlerinde de şalvar güreşine ismini vererek yer almaktadır. Şalvarın Türk topluluklarının yaşayışlarında geçmişten günümüze yöresel farklılıklara göre formu çok az değişerek varlığını koruduğu bilinmektedir. Günlük giysi olarak Anadolu'nun hemen her köşesinde kullanılan şalvar tasarımın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Şekil 78b-78c: İncili Harem Şalvar detayı

Şekil 79-79a: Defne ve detayı

5.5. TASARIM 3

Tasarım: Heves KAYIN

Tasarım İsmi: Defne

Tarih: 2019

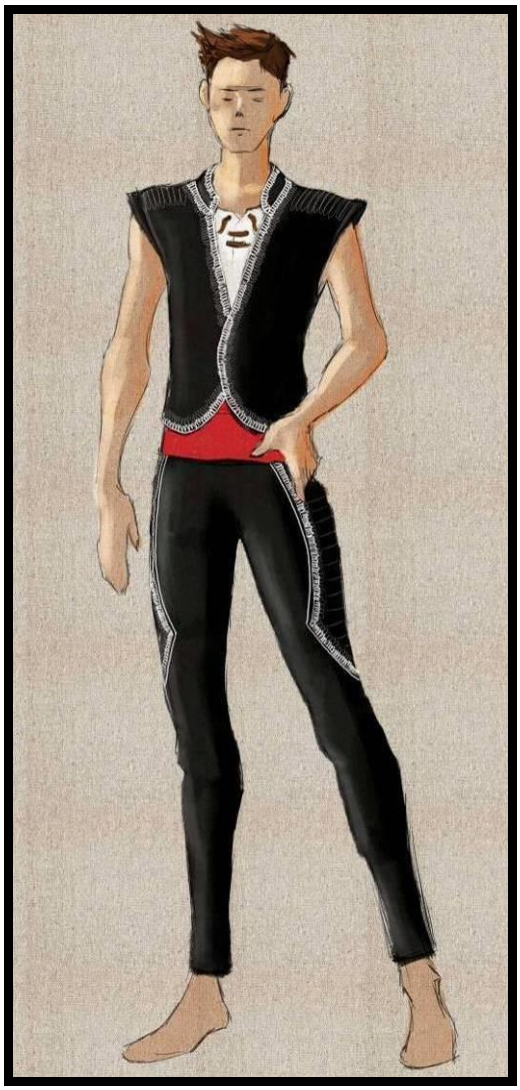
Tasarımın Ebatları: 40 beden kadın kaban

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Tasarımda açık aplike tekniği, dikiş ile süsleme ve dikiş teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, kaşe kumaş ve iplik kullanılmıştır.

Tasarım: Tasarımda kabanın sağ ön bedenine kispetin kasnak bölümünden esinlenilerek deri işleme parça aplike tekniği ile dikilmiştir. Deri parça üzerine kispet üzerinde bulunan işlemeler uygulanmıştır. Yaka bölümüne hâkim yaka formunda deri işleme parça kullanılmıştır. Sağ ön bedende bulunan kispet motifini dengelemek ve tasarımı hareketlendirmek için deri düğmelerle süsleme detayları eklenmiştir.

Erkeklere özgü bir spor dalı olan güreş ve dolayısı ile erkeklere özgü bir giyim parçası olan kispetin kadın giyiminde kullanılmasına örnek teşkil eden kıyafette, kispetin aksine kasnak bölümü özellikle üst bedende çalışılmıştır. Daha efeminen bir görünüm kazandırmak amacı ile kasnak parçası işlemeler ile birlikte süsleme detayı olarak kullanılmıştır.

Defne ağacı çok eski çağlardan bu güne kadar zafer, başarı ve şeref simgesi olarak kullanılmıştır. Kispetin en önemli bölümü kasnak bölümüdür. Pehlivanların elde ettikleri başarı ve zaferleri kasnak bölümünde uyguladıkları oyunlar sonucunda elde edilmektedir. Tasarımda kasnak bölümü ile başarı ve zafere gönderme yapılmıştır.

Şekil 80-80a: Çayırın Efsanesi ve detayı

5.6. TASARIM 4

Tasarım: Heves KAYIN

Tasarım İsmi: Çayırın Efsanesi

Tarih: 2019

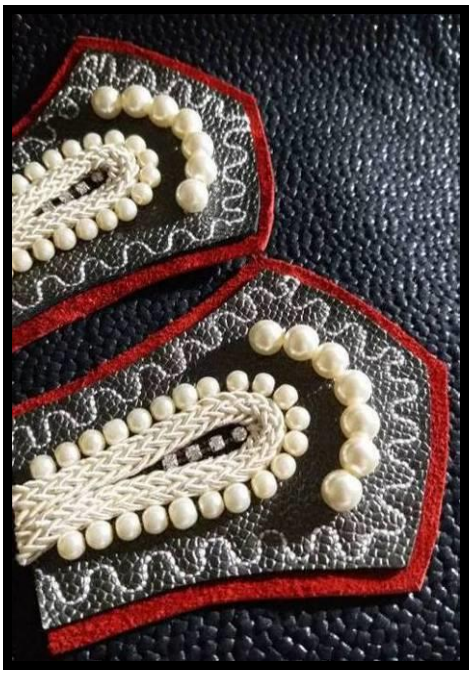
Tasarımın Ebatları: 48 beden erkek yelek ve pantolon

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Açık aplike tekniği, dikiş tekniği, dikiş ile süsleme teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, süsleme iplikleri kullanılmıştır.

Tasarım: Tasarımda kispetin bölümlerini simgeleyen detaylar ve deri işlemeler aplike tekniği ile dikilmiştir. Yeleğin yaka kısmında, omuzlarda ve ön bedenin kenar kısımlarında geleneksel kispet işlemeleri kullanılmıştır. Pantolonun sağ ve sol ön bölümüne kispetin hazne bölümünden esinlenilerek geleneksel işlemelerle cep dikilmiştir.

Tasarımda; geleneksel yağlı güreş ağa yelek-şalvar kıyafeti günümüz modasına uyarlanmaya çalışılmıştır. Şalvar daraltılarak formunda değişiklik yapılmış ve işleme detayları ile tasarıma hareket kazandırılmıştır.

Şekil 81-81a: Mercan ve detayı

5.7. TASARIM 5

Tasarım: Heves Kayın

Tasarım İsmi: Mercan

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 40 beden bayan yelek

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Tasarımda açık aplike tekniği, dikiş tekniği, dikiş ile süsleme, kordon tutturma, boncuk işleme teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, iplik, kordon, inci boncuk, kaşe kumaş kullanılmıştır.

Tasarım: Tasarımda yeleğin ön bedeninde kispetin hazne bölümünden esinlenilerek işlemeli deri parçalar kullanılmıştır. İşleme deri parçaları kordon tutturma, inci boncuk ve kristal kullanılarak günümüz moda tasarımına uyarlanmıştır. Ön bedenin kenar kısımlarına deri şeritler kesilerek üzerine kispet desenlerine uygun işlemeler yapılarak yeleğin uç kısımlarına biye olarak dikilmiştir.

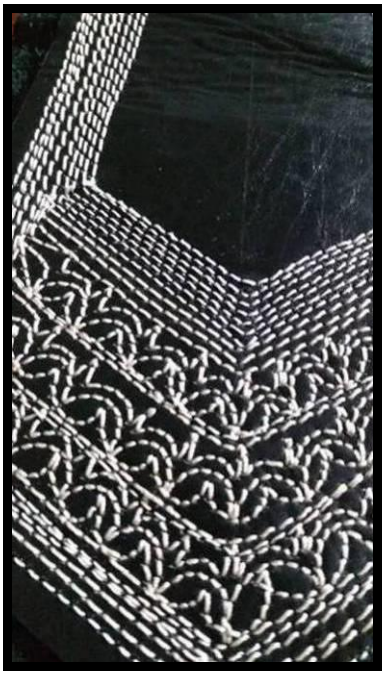
Geleneksel işleme detayları, modern formlu bir yelek üzerine yerleştirilmiştir. Mercan kırmızısı deri ve inci boncuklar ile tasarıma vurgu kazandırmak amaçlanmıştır.

Şekil 81b- 81c: Mercan detayı

Şekil 82-82a: Hazne ve detayı

5.8. TASARIM 6

Tasarım: Heves Kayın

Tasarım İsim: Hazne

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 40 beden kadın T-shirt

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Dikiş tekniği, dikiş ile süsleme ve açık aplike tekniği uygulanmıştır. Malzeme olarak ince zig deri, süsleme iplikleri, penye kumaş, file kumaş kullanılmıştır.

Tasarım: Tasarımda ön bedene file kumaş kispetin hazne bölümünden esinlenilerek dikilmiştir. File detayın kenar kısımlarına deri biyeler üzerine kispet işlemelerinden yola çıkılarak süslemeler yapılmıştır.

Geleneksel kispet dikiminde hazne bölümü pehlivan için en rahat olması gereken bölümdür. Hazne bölümü için en ince ve en yumuşak deriler kullanılmaktadır. Bu tasarımda T-shirt yumuşaklığı ve rahatlığı göz önüne alınarak, uygun kumaş ve deri seçimi ile hazne bölümünün özelliklerine gönderme yapılmıştır.

Şekil 82b-82c: Hazne detay

Şekil 83-83a: Ustanın yeleği ve detayı

5.9. TASARIM 7

Tasarım: Heves Kayın

Tasarım İsmi: Ustanın Yeleği

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 50 beden erkek yelek

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Açık aplike tekniği, dikiş tekniği, dikiş ile süsleme, metal zımba ile süsleme teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, süsleme iplikleri, kaşe kumaş, metal zımbalar kullanılmıştır.

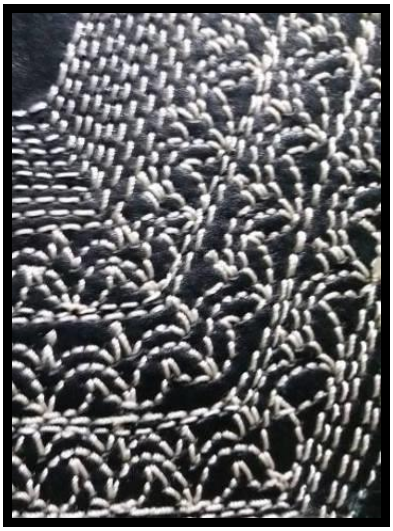
Tasarım: Giysi tasarımında kispetin kasnak bölümünden esinlenilerek sol ön cep bölümüne deri işleme parça aplike tekniği ile dikilmiştir. Yeleğin ön kenar kısımlarına deri biyeler kispet işlemeleri yapılarak dikilmiştir.

Erkek yeleği olarak tasarlanan giyside; kispetin kasnak bölümünden esinlenilerek hazırlanan parça kispet ustası Adem Kayın tarafından desenlenerek işlenmiştir. Ön bedene aplike edilen deri parçanın üzerine işlenen lale motifi ile metal zımba süslemeler ustanın kendi tasarımıdır.

Şekil 83b-83c: Ustanın yeleği detay

Şekil 84-84a: Deri-n Ceket ve detayı

5.10. TASARIM 8

Tasarım: Heves Kayın

Tasarım İsmi: Deri-n Ceket

Tarih: 2019

Tasarımın Ebatları: 40 beden kadın ceket

Kullanılan Teknik ve Malzeme: Açık aplike tekniği, dikiş tekniği, dikiş ile süsleme teknikleri uygulanmıştır. Malzeme olarak deri, süsleme iplikleri kullanılmıştır.

Tasarım: Kıyafet hâkim yaka bayan ceketi olarak tasarlanmıştır. Ceketin yaka ve ön beden kenar kısımlarına üzerinde kispetin işleme detayları bulunan biyeler dikilmiştir.

Tasarımda kispet işleme desenleri günümüz modasına uyarlanmıştır. Bu bağlamda kispet gibi kültürel öğelerin günümüz moda ve tekstil tasarımında hemen hemen her formdaki giyside kullanılabilirliği vurgulanmak istenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihinin en eski sporlarından biri olan güreş Türk kavramı ile bütünleşerek, saraylarda, kışlalarda, düğünlerde, panayırlarda yerleşik yaşayanlardan göçebelere insanlar tarafından yarışma, spor, gösteri, eğlence ve sosyalleşme aracı olarak benimsenmiş ve uygulanarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Türk güreş tarihinde yağlı güreş, kendine has ritüelleri olan ve gelenekselleşen spor dallarımızdan biridir. Yağlı güreşte giyilen kispet, geçmişten günümüze geleneksel yapısını koruyarak pehlivanların ve er meydanının sembollerinden biri olmuştur. Kendine has malzeme, süsleme ve el dikişleriyle usta-çırak geleneği ile aktarılan bir zanaat olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüzde az sayıda usta talebe bağlı olarak kispet dikmekte ve kispet ustalığı gelecek kuşaklara aktarılarak yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Diğer taraftan kispetin kendine has malzeme, süsleme ve dikiş teknikleriyle moda alanında günümüz anlayışıyla yeni giysi ve aksesuarlar tasarlanması, onun farklı bir alanda değerlendirilerek kültürel tanıtımına katkı sağlayacaktır.

Kültürel zenginliklerimizden yağlı güreş geleneği ve onun sembol giysisi olan kispet, bundan sonra da ustaların özverileriyle kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılmalı ve sürdürülmelidir. Geleneksel desen ve motifler kispet ustaları tarafından kullanılmalı ve bu şekilde kispet kültürü gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmalıdır.

Diğer taraftan kispetin malzeme, süsleme ve dikiş teknikleri moda tasarımı gibi farklı alanlarda kullanılarak giysi ve aksesuar üretilmesi kültürel zenginliklerin tanıtılması ve bilinirliğinin arttırılması bağlamında önemli arayışlar olarak geliştirilerek sürdürmelidir.

KAYNAKÇA

ARIĞ, Ayten (2006), "Türklerde Kıyafetin Kısa Tarihi*", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* 22(64-65-66), 141-161, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.

ATALAY Beşir, (2006). *Divanü Lügat-it-Türk* (Çeviri). I., II., III. cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları. No:521. Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara.

ATSÜRER Sinem, (2016). *Edirne'de Düzenlenen Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş Etkinliklerinin, Görsel Kimlik Oluşumunda Sanatsal Çalışmalara Yansıması*, (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

BEGİÇ H.Nurgül, (2014). *Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı*,(Yayınlanmış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BEGİÇ H.Nurgül, KAYIN Heves, (2018). "Türk Kültüründe Kispet ve Kispet Ustalığı*",* I*. Uluslararası Develi-Âşık Seyrani ve Türk Kültürü Kongresi*: *04-05-06 Ekim 2018- Kayseri: Bildiriler* (57-64), Kongre Bildiri Kitabı, Kayseri 2018.

BEGİÇ H.Nurgül, KAYIN Heves, "Türk Kültüründe Yağlı Güreş ve Kispet Yapımı Üzerine Bir Çalışma*", III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu*: *22-23 Kasım 2018-Bişkek: Bildiriler* (s.295-316), Sempozyum Bildiri Kitabı, Bişkek 2018.

BİLAR Ender, (2017). *Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali Almanağı,* Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, Edirne.

BİLGİN Oğuzhan, (1994). *Kırkpınar Deyince*, Motif Basım, İstanbul.

CAN Mehmet Fatih,(2013). *Er Meydanı*, Turkish Airlains, ,İstanbul.

DERVİŞOĞLU Mehmet, (2014). *Halk Bilimi Açısından Kırkpınar Güreşleri,* Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul.

ERDEM Halis, (2010). *Doğuşundan Günümüze Kırkpınar*,Ceren Yayınevi, Edirne.

EVLİYA ÇELEBİ, (1970). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Cilt. 5. Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul.

GÖKKAYA Ömer Kamil, (2014). *Kispet*, Biga Kaymakamlığı, Çanakkale.

GÜL, Mehmet, TÜRKMEN Mehmet, DOĞAN Abdullah, SOYGÜDEN Aydoğan. (2015). "*Lost Tradition in Kirkpinar Oil Wrestling: Importance of Kispet and Ceremony of Kispet Wearing*", International Journal of Wrestling Science, 5:1, 52-55, DOI: 10.1080/21615667.2015.1031622.

GÜRSOY A.Tahir,(2015).*Giyim Kültürü ve Moda,* Seçil Ofset, İstanbul.

GÜVEN Özbay, (1999). *Türklerde Spor Kültürü,* Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

İŞLER Haydar, (2013). *Türk Spor Tarihi Geleneksel Aba-Şalvar Güreşlerimiz,* Turna Yayınları, İstanbul.

KAHRAMAN M. Atıf, (1989). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*, Cilt. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1028. Ankara.

KAHRAMAN M. Atıf, (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1697, Ankara.

KÖSE Murat, (1990). *Edirne- Kırkpınar ve Yağlı Güreş*, Polat Ofset, İstanbul.

KETEN Mustafa (1974). *Türkiye'de Spor,* Ayyıldız Matbaası, Ankara.

ORSBORNE Amy (2013). *Moda-Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi*, (Çev: Duygu ÖZEN), Kaknüs Yayınları, İstanbul.

ÖNGEL H. Basri, (2001). *Türk Kültür Tarihinde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖZDEMİR Melda, KAYABAŞI Nuran, (2007). *Geçmişten Günümüze Dericilik*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖZDEMİR Murat, (2018). *Yağlı Güreş Folkloru (Antalya İli Örneğinde),* (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

ÖZDEMİR Nebi,"Geleneksel Bilgi ve Kültür Ekonomisi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,* cilt: 18, sayı: 1, 2018, ss. 1-28.

ŞAHİN Hüseyin, (2004). *Geleneksel Karakucak Güreşlerinin Tarihsel Kökenleri, Yayılma Alanları ile Organizasyon Biçimlerinin İncelenmesi,* (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

ŞAHİN Murat, (2003). *Türk Spor Kültüründe Aba Güreşi*, Nobel Basımevi, Ankara.

TEKİN Zeki,(1992). *Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı İstanbul'unda Dericilik,* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

TOKSÖZ İlhan, ÇEVİK Doğanay, BURAK Ersin, ODABAŞI D.Akçay, DURDU D.Akçay, SAĞLAM Atilla, COŞKUN M. Yahya, (2011), *Pehlivan* ,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YILDIRAN İbrahim, (2000). Geleneksel *Yağlı Güreşin, Kültürel, Yapısal ve Bilimsel Açıdan Modern Minder Güreşiyle Farklılıklarının Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD). Ankara.

YILDIZ Nuray, (1993). *Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi*, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi, İstanbul.

SANAL KAYNAKLAR

http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12207/kirkpinar-yagli-gures-festivali-insanligin-somut-olmaya-.html. E.T. 04/12/2018

http://www.tdk.gov.tr. E.T. 14/12/2018

http://www.tgf.gov.tr. E.T. 06/12/2018

https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/ARITAN-Ahmet-Saim-E.T. 08/01/2019

https://tekstilbilgi.net/elde-aplike-tekniği.html. E.T. 05/03/2019

www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/1-ogeler/altin-kemer. E.T. 09/06/2019

https://dergipark.org.tr/download/article-file/680789 E.T. 05/03/2019

(tıhttp://www.marasnews.com/kahramanmaras-karakucak-guresleri-26-kez-yapildi/15539). E.T. 09/05/2019

http://marmarahaber.gov.tr/NewsDetails.aspx?id=2400. E.T. 09/07/2019

https://pehlivanblog.wordpress.com/2017/07/12/pesrev-topraga-dokunma-renkli/ E.T. 09/06/2019

http://www.wrestlingarena.info/Kirkpinar2010KucukOrtaBuyuk.html. E.T. 09/06/2019

http://www.afyonanahaber.com.tr/service/amp/666-elmali-yagli-guresleri-40780h.htm E.T. 09/06/2019

https://gsdf.gov.tr/tr/album/asirtmali-ve-kapismali-aba-guresi-fotograflari- E.T. 09/06/2019

https://gsdf.gov.tr/tr/album/salvar-guresi-fotograflari- E.T. 09/06/2019

http://www.marasnews.com/kahramanmaras-karakucak-guresleri-26-kez-yapildi/15539/- E.T. 09/06/2019

https://onturk.org/2012/06/16/pazirik-kurganlari-turk-eserleri/- E.T. 09/06/2019

https://turkish.alibaba.com/g/shoes-vamp-making-machine.html-E.T. 09/06/2019

https://www.tergan.com.tr/renksiz-yagli-deri-cilasi_w-1491d35-2535 - E.T. 09/06/2019

https://www.livemaster.ru/item/16823761-dlya-doma-i-interera-chasy-s-karpami-koi. E.T. 09/06/2019

https://www.imadewithlove.com/pyrography-burning-techniques-for-wolf-fur/ E.T. 09/06/2019

http://guns.allzip.org/topic/189/1408326.html- E.T.09/06/2019

http://ebrudukkani.com/?attachment_id=449- E.T.09/06/2019

https://pehlivanblog.wordpress.com/2016/11/ E.T. 09/06/2019

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak Kişi 1: Kispet Ustası Adem Kayın ile kişisel iletişim-(05.05.2018-24.09.2018)

Kaynak Kişi 2: Kispet Ustası İrfan Şahin ile kişisel iletişim-(10.04.2018-24.09.2018)

Kaynak Kişi 3: Doç. Dr. H. Nurgül Begiç- (13/04/2019)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Heves KAYIN**
Doğum Yeri	**Rusçuk/ Bulgaristan**
Doğum Tarihi	**05/05/1981**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Selçuk Üniversitesi**
Fakülte	**Mesleki Eğitim Fakültesi**
Bölüm	**El Sanatları Ana Bilim Dalı- Çiçek Örgü Dokuma Öğretmenliği**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (…..) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
Bulgarca	**YDS: 40**

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	**Nergis Holding- Türkünler Holding-Tekstil Dokuma ve Desen Tasarımı Departmanı Staj- 2000-2001** **Platin Desen Bürosu- Desen Tasarımcısı- 2001-2002** **Bursa Osmangazi Halk Eğitim Merkezi 2005- 2008** **Bursa Nilüfer Halk Eğitim Merkezi 2006-2008** **Edirne Halk Eğitim Merkezi 2008-2019**
Görevi/Pozisyonu	**El Sanatları Öğretmeni- Usta Öğretici**
Tecrübe Süresi	**19 Yıl**

KATILDIĞI

Kurslar	**Bilgisayar İşletmenliği** **Sır Döküm Elemanı Kursu**
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	**Fatih Mah. Ümran Akkan Cad. Ediz Sitesi F Blok D:10 Merkez / EDİRNE**
E-mail	**rengizim@hotmail.com**